



**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN İNFORMAL ÖĞRENME
ORTAMLARININ KULLANIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ (AĞRI İLİ ÖRNEĞİ)**

Fatih ÇAÇAN

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı

Prof. Dr. Faruk KAYA

2019

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER ANABİLİM DALI

Fatih ÇAÇAN

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN İNFORMAL ÖĞRENME
ORTAMLARININ KULLANIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ
(AĞRI İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Yöneticisi
Prof. Dr. Faruk KAYA

AĞRI-2019

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanımı İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi (Ağrı İli Örneği)**“ adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.



T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Faruk KAYA danışmanlığında, Fatih ÇAÇAN tarafından hazırlanan bu çalışma 11.10.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Faruk KAYA

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğrtm. Üyesi H. Bener Elvanlıoğlu

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğrtm. Üyesi Mustafa POLAT

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../201.. tarih ve / nolu kararı ile onaylanmıştır.

.../.../...

Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	I
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	Error! Bookmark not defined.
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
ÖNSÖZ	VIII
TABLOLAR DİZİNİ	VIII
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	XI
GİRİŞ:	XI

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN İNFORMAL ÖĞRENME ORTAMLARININ KULLANIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ (AĞRI İLİ ÖRNEĞİ)	2
1.1. Problem	2
1.2. Amaç	3
1.3. Önem	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kavramsal Çerçeve	6
2.1.1.Sosyal Bilgilerin Tanımı	6
2.1.2.Sosyal Bilgilerin Tarihçesi	6
2.1.3.Sosyal Bilgilerin Önemi	10
2.1.4. Programın Vizyonu	12
2.1.5 Eğitim Nedir?	12
2.1.6 Formal Eğitim	13
2.1.6.1 Örgün Eğitim:	13
2.1.6.2 Yaygın Eğitim:	13

2.1.7 İnfomal Eğitim Nedir?	14
2.1.8 İnfomal Eğitimin Amacı	16
2.1.9 İnfomal Eğitimin Tarihçesi	16
2.10.Okul Ortamındaki İnfomal Öğrenme Ortamları	17
2.10.1. Sosyal Bilgiler Dersliği	17
2.10.2. Çok Amaçlı Salon	18
2.10.3. Okul Bahçesi	18
2.10.4. Eğitsel Kol/Kulüp Odaları	18
2.10.5. Sergi Salonları	18
2.10.6. Kütüphane ve Kitaplık	18
2.10.7. Panolar ve Özel Köşeler	18
2.11. İlgili araştırmalar	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

<u>3. YÖNTEM</u>	21
3.1. Araştırmanın Modeli	21
3.2. Evren ve Örneklem	22
3.3. Verilerin Toplanması	24
3.3.1 Görüşme Formunun Hazırlanması	25
3.3.2 Görüşmede Uyulması Gereken Genel İlkeler	26
3.3.3 Görüşme Maddeleri	26
3.3.4 Görüşmelerin Yapılması	27
3.3.5. Verilerin Analizi ve Yorumu	27

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

<u>4.BULGULAR VE YORUM</u>	28
4.1. İnfomal Öğrenmeden Ne Anlaşıldığı ile İlgili Bulgular	28
4.2. “Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız infomal öğrenme ortamları hangileridir?” sorusu ile ilgili görüşler	29
4.3. Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız ? sorusu ile ilgili görüşler	33

<u>4.4. “İnformal öğrenme ortamlarının kullanılmasını Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?” sorusu ile ilgili görüşler</u>	36
<u>4.5. “Sosyal Bilgiler Dersinde İnformal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasında Öğretmen Yeterlilikleriyle İlgili Neler Düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili görüşler.</u>	39
<u>4.6 “Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili görüşler.</u>	42
<u>4.7. “Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz ?” sorusu ile ilgili görüşler.</u>	46
<u>4.8. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Sorulara Verdikleri Yanıtlar</u>	51
<u>4.8.1.İnformal Öğrenmeden Kıdem Yılına Göre Ne Anlaşıldığı ile İlgili Bulgular</u>	51
<u>4.8.2.İnformal Öğrenmeden Kıdem Yılına Göre Ne Anlaşıldığı ile İlgili Bulgular</u>	52
<u>5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER</u>	65
<u>5.1. Sonuçlar ve Öneriler</u>	65
<u>5.2. Öneriler</u>	68
<u>KAYNAKÇA</u>	71
<u>EKLER</u>	75
<u>ÖZGEÇMİŞ</u>	84

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN İNFORMAL ÖĞRENME ORTAMLARININ KULLANIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ (AĞRI İLİ ÖRNEĞİ)

Fatih ÇAÇAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Faruk KAYA

2019, 84+XI

Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Faruk KAYA

.....

Bu araştırmanın amacı Ağrı ili örnekleminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin informal öğrenme ortamlarının kullanımı ile ilgili görüşlerinin incelenmesidir.

Çalışmanın amacının gerçekleştirmek için tarama modeli ve nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda random yöntemi ile seçilen ve 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Ağrı il merkezinde, 21 ortaokulda görev yapan 40 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yüz yüze görüşülmüştür. Görüşmede sorulan sorular 3 ayrı eğitim uzmanının görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Görüşmelerde elde edilen veriler frekans ve yüzdelik değerleri dikkate alınarak tablolastırılmış, ardından bu değerler yorumlanmıştır.

Araştırmanın sonunda, çalışmanın verilerinden hareketle, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerde informal öğrenme ortamlarının kullanılması gerektiği, bu ortamların bilgiyi kazandırdığı ve kalıcı hale getirdiği, bilginin birincil kaynaklardan elde edildiği vb. düşüncesinde oldukları belirlenmiştir. Çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, ayrıca, ders saatlerinin/eğitim araç-gereçlerinin/fiziki ortamın yetersiz olması, informal öğrenme ile ilgili prosedürlerin fazla olması gibi çeşitli sorunların olduğu düşüncesinde oldukları da ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın son bölümünde, elde edilen bulgular doğrultusunda, informal öğrenme ile ilgili prosedürlerin kolaylaştırılması, okulların ve bahçelerinin fiziksel olarak informal eğitimi uygun bir hale getirilmesi gibi çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, Eğitim, İnfomal Eğitim

ABSTRACT

INVESTIGATION OF SOCIAL STUDIES TEACHERS 'OPINIONS ON THE USE OF INFORMAL LEARNING ENVIRONMENTS (AĞRI PROVINCE SAMPLE)

Fatih ÇAÇAN

Thesis Advisor: Prof. Dr. Faruk KAYA

2019, 82 Pages

Jury: Prof. Dr. Faruk KAYA

.....

The aim of this study is to examine the views of social studies teachers about the use of informal learning environments in Ağrı sample.

In order to realize the aim of the study, semi-structured interview method which is one of the qualitative research methods and screening model was used. In this direction, 40 social studies teachers who were randomly selected and participated in 24 secondary schools in the city center of Ağrı in the 2017-2018 academic year were interviewed face to face. Questions asked during the interview were prepared by taking the opinions of 3 different education experts. The data obtained in the interviews were tabulated taking into consideration the frequency and percentage values and then these values were interpreted.

At the end of the study, based on the data of the study social studies teachers should use informal learning environments in the lessons, these environments provide information and make it permanent, information is obtained from primary sources and so on. thought. In the study, it was found that social studies teachers also thought that there were various problems such as insufficient hours of education / equipment / physical environment, and more procedures related to informal learning.

In the last part of the study, in accordance with the findings ,various suggestions such as facilitating the procedures related to informal learning and making the physical and informal education of schools and gardens suitable are given.

Keywords:Social Studies Teachers, Education, Informal Learning

ÖNSÖZ

Sosyal bilgiler sosyal yaşamla iç içe olan bir derstir. Çocuk içinde yaşadığı coğrafyanın dün, bugün ve yarınını bu dersle yakından tanıma olanağını bulur. Ayrıca çocuğun sosyal olay ve olguların oluşturduğu sorunlarla karşı karşıya kalarak çözüm yollarını, üretime ve toplumla kaynaşması bu dersle sağlanır. Bu sebeplerle bu dersin informal öğrenme ile desteklenmesi gerektiği ifade edilebilir. Bu doğrultuda, bu araştırmada, Ağrı ili örnekleminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin informal öğrenme ortamlarının kullanımı ile ilgili görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde problem cümlesine, alt problemlere, çalışmanın amacına, çalışmanın önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde kavramsal çerçeve doğrultusunda Sosyal Bilgilerin tanımı/tarihçesi/ önemi/vizyonu ve Sosyal Bilgiler programının özellikleri ile informal eğitimin ne olduğu/temel özellikleri/ faydaları/ araçları/ tarihçesi ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca ilgili araştırmalara da değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise araştırmanın modeline, yöntemine, evren ve örnekleme verilerin toplanmasına, verilerin analizine yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde bulgular ve yorumlara, beşinci bölümde ise sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın planlanması ve uygulanması aşamasında bana her türlü desteği veren, gerek lisans gerekse yüksek lisans aşamasında tecrübeleri ile meslek hayatıma yön veren Prof. Dr. Faruk KAYA'ya, yaşadığım sorunlarda beni sabırla dinleyen ve yönlendiren Dr. Öğrt. Üyesi Suat POLAT'a, arkadaşım Sosyal Bilgiler öğretmeni Tasin DOĞAN'a, günlere gelmemde en büyük destekçim olan anne ve babama, sabrı ile hep yanımda olan eşime ve çocuklarıma çok teşekkür ederim.

Fatih ÇAÇAN

AĞRI-2019

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo 3. 1. Görüşmede Yer Alan Okullar Ve Öğretmen Özellikleri</u>	22
<u>Tablo 3. 2. Görüşme Yapılan Öğretmenlerin Kıdem Bilgileri</u>	23
<u>Tablo 3. 3. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımı</u>	24
<u>Tablo 3. 4. Öğretmenlerin cinsiyetlerine Göre Dağılımı</u>	24
<u>Tablo 4. 1. İnfomal Öğrenme ile İlgili Ne Anlaşıldığı</u>	28
<u>Tablo 4. 2. “Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız infomal öğrenme ortamları hangileridir?” sorusu ile ilgili görüşler</u>	30
<u>Tablo 4. 3. “Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız ?” sorusu ile ilgili görüşler</u> ..	33
<u>Tablo 4. 4. “İnfomal öğrenme ortamlarının kullanılmasını Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?” sorusu ile ilgili görüşler</u> ...	36
<u>Tablo 4. 5. “Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasında Öğretmen Yeterlilikleriyle İlgili Neler Düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili görüşler</u>	39
<u>Tablo 4. 6. “Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili görüşler</u>	43
<u>Tablo 4. 7. “Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz ?” sorusu ile ilgili görüşler</u>	46
<u>Tablo 4. 8. İnfomal Öğrenme ile İlgili Ne Anlaşıldığı</u>	51
<u>Tablo 4. 9. Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız infomal öğrenme ortamları hangileridir?</u>	53
<u>Tablo 4. 10. “Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız ?” sorusu ile ilgili görüşler</u> ..	54
<u>Tablo 4. 11. İnfomal öğrenme ortamlarının kullanılmasını sosyal bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?</u>	56
<u>Tablo 4. 12. Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarının kullanılmasında öğretmen yeterlilikleriyle ilgili neler düşünüyorsunuz ?</u>	58
<u>Tablo 4. 13. Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz ?</u>	61
<u>Tablo 4. 14. Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz ?</u>	62



KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ABD :Amerika birleşik devletleri

AVM : Alış Veriş Merkezi

f : Frekans

G : Görüşme Yapılan Öğretmen

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MEM : Milli Eğitim Müdürlüğü

NCSS : ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (The National Council For The Socia Studies)

s. : sayfa

vb. : ve benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnformal eğitimin tarihsel gelişimine bakıldığında eski Yunan medeniyetine kadar uzansa da özellikle ilkçağ uygarlıklarında kişinin ve toplumun ihtiyacı olan bilginin ve eğitimin nasıl anlamlandırıp uygulayacağı ile ilgili düşünceler dile getirmişlerdir. Bu düşünceler tarihsel süreç içerisinde değişerek ve gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır.

İnformal eğitim kişinin hayatı boyunca öğrenme etkinliklerinde aktif olduğu tabii yaşantılar bütünüdür. Bu yaşantılar her daim okul veya sınıf ortamında oluşmaz. Evde, okulda, koridorda, kantinde, araçta, sokakta vb. alanlarda herhangi bir ön hazırlık yapılmaksızın kendiliğinden gelişen, bireyin yaşadığı toplumla ilişki kurarak farkında olmadan yeni bilgi ve deneyimleri edinmesidir.

İnformal eğitimde birey özellikle akran grupları içerisinde etkileşimin toplumsal desenlerini oluşturan yardımlaşma, kolektif çalışmalar, dayanışma vb. değerleri içselleştirmeyi öğrenir ve sosyalleşir. Çoğunlukla olmasa da davranış değiştirme ya da davranış kazandırma boyutunda formal eğitimden etkisi daha fazla olduğu bilinir. Özellikle sınıf atmosferinde öğretmenlerin soyut bilgileri somutlaştıramadıkları, yaparak yaşayarak öğrenme boyutundan uzaklaştığı için öğrenciye verilen bilgiler bir zaman sonra dirençsizleşir ve öğrenme süreci verimsiz olur; fakat öğrencilerin daha fazla duyu organlarını işe katarak derinlemesine yaptıkları incelemelerde yeni fikir ve yaşantılarla tanışarak etkileşime girerler.

Dolayısıyla bireyler için yeteneklerine uygun oluşturulacak ilgi alanları, sanat, edebiyat, kültürel aktiviteler, gençlik kulüpleri, çocuk oyun alanları ile okullarda informal öğrenme ortamları (sosyal bilgiler dersliği, çok amaçlı salon, eğitsel kol/kulüp odaları, sergi salonları, kütüphane ve kitaplık, panolar ve özel köşeler, okul bahçesi)'nın kullanılmasıyla öğrencilerdeki etkin ve kalıcı öğrenme daha da sağlanacaktır. Zira öğrencinin okul ve sınıf ortamında gerçekleşen öğrenme etkinliklerini pekiştirmek, aktif olunabilecek yaşantılara katkı sağlamaktadır. Bu

süreçte etkin katılım ve merak edilenlere yanıt bulmak önemlidir. (Tatar ve Bağrıyanık, 2012).

1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN İNFORMAL ÖĞRENME ORTAMLARININ KULLANIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ (AĞRI İLİ ÖRNEĞİ)

1.1. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerde aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2006:24). Başka bir tanımda ise toplumsal realite ile ispatlamaya dayalı ilişki kurma süreci ve bunun nihayetinde elde edilen canlı bilgilerdir (Sönmez, 1998).

Sosyal Bilgiler sosyal yaşamla iç içe olan bir derstir. Çocuğun içinde yaşadığı coğrafyanın dün, bugün ve yarınını onu yakından tanıma olanağını bulur. Ayrıca sosyal olay ve olguların oluşturduğu sorunlarla karşı karşıya kalarak çözüm yollarını üretim ve toplumla kaynaşmasını sağlar (Sönmez, 1998). Sosyal bilgiler toplumsal ve insanla ilgili farklı disiplinlerin içerik ve yöntemlerinden faydalanarak kişinin sosyal ve fiziksel çevresiyle dün, bugün, yarın boyutu yaklaşımıyla ele aldığı küreselleşen dünyanın istediği temel demokratik değerler ile donatılmış, düşünen, çözüm üretebilen yurttaşlar yetiştirmeyi hedef edinen bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2005).

Bundan hareketle insanlar ülkenin ve devletin istediği normlara sahip olması ve donanımlı bir birey haline gelmesi sadece sınıf ortamında edindiği bilgilerle sağlanmamaktadır. Özellikle eğitim kurumlarının bina, koridor, bahçe vb. alanlarında ile sokak, mahalle, ulaşım ve iletişim araçları vasıtasıyla da etkin öğrenme gerçekleşmektedir. İşte bu durumda da informal eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. İnfomal eğitim sınıf dışı aktivitelerde öğrencilerin daha fazla duyu organlarını işe katarak derinlemesine yaptıkları incelemelerdir. Böylece öğrenciler yeni fikir ve yaşantılarla tanışarak etkileşime girerler (Kara, 2010). İnfomal eğitim toplumun yaşama biçimini oluşturan dil, kültür, gelenek, görenek toplumsal norm ve inançları

bireylerin kazandıkları davranışlardır. Kişi bu davranışları gelişi güzel herhangi bir plana bağlı olmadan kendiliğinden öğrenir.

1.2. Amaç

Ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin informal öğrenme ortamlarının kullanma durumlarını belirlemek, öğretmenlerin görüşlerine incelemek ve çeşitli öneriler geliştirmek.

1.3. Önem

Sosyal Bilgiler dersi içerik yönüyle günlük hayatı ilgilendiren, öğrenciyi günlük hayata hazırlamaktadır. Eğitim alanın meydana getirdiği Sosyal Bilgiler kavramı disiplinler arası bir yaklaşımla betimsel ve kavramsal realitenin eğitim süreci içinde bireyin sosyalleşmesini ve çevresinde olup bitenlere karşı duyarlı olmasını da amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde öğretilecek konular sadece sınıf ortamında öğretilmez, sınıf dışı ortamlar kalıcı bilgiler sunarak bu amaca hizmet eder.

Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin informal öğrenme ortamlarının kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini almak ve bu görüşler doğrultusunda öneriler sunmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yapılan literatür taramasında Sosyal Bilgiler’de informal öğrenme alanlarının kullanımı ile ilgili çalışmaların sınırlı oluşu da bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

1.4. Varsayımlar

1. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formunda uzman görüşünün alınmasıyla, görüşmede yer alan soruların araştırmanın problemini ortaya koyduğu varsayılmıştır.
2. Araştırma için belirlenen örneklem, evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
3. Araştırma için öğretmenler örnekleme yöntemiyle seçilmişlerdir.
4. Ayrıca öğretmenlerin görüşme formundaki sorulara içtenlikle yanıtlar verdiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

a) 2017-2018 eğitim öğretim yılı Ağrı ili merkezinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

b) Ağrı il merkezinde ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin informal öğrenme ortamlarının kullanımıyla ilgili görüşleriyle sınırlıdır.

c) Aynı zamanda bu çalışmanın sonuçları informal öğrenme ortamlarının kullanımıyla ilgili yapılan çalışmaları destekleyici ve yapılacak çalışmalara örnek oluşturma mahiyeti ile sınırlıdır.

d) Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Yönetmenliği ‘nin belirlediği süre ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Öğretim: Bireyin davranışında istendik değişikliği oluşturma sürecinde bireye davranış kazandırma bireyi yönlendirme faaliyetidir (Koçak, 2011: 7).

Öğretim Programı: Bir okuldan mezun olma ya da herhangi bir disiplinde uzmanlaşmak amacıyla bireyin okuması gereken derslerin konularının belirlendiği plandır (Büyükkarcı, 2003).

Öğrenme: Öğrenme genel hatlarıyla kişinin davranışlarında değişmeyi ifade eder. Önceden bilinmeyen bir duruma gelme, yapılmakta zorlanılan bir işi yapar hale gelme ya da çeşitli tutum ve alışkanlıklar kazanarak yapabilme, bilebilme eylemlerini gerçekleştirebilmektir (Aşılıoğlu, 2010: 13).

Ortaokul: “İlkokula dayalı dört yıllık ilk eğitim veren gündüzlü ve pansiyonlu ilköğretim kurumunu ifade eder” (MEB, Tebliğler Dergisi. 1994 :1).

Sosyal Bilimler: Birey ve toplumun yanında bireyin, toplum ve nesne ile ilgili alakadarlığını sistemli bir şekilde incelemeyi amaç edinmiş nesnel yöntemler dahilinde üretilen düzenli bilgilerin varlığı olarak tanımlanabilir (Turan, Ulusoy, 2010).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, her açıdan değişen dünya ve ülke şartlarında bilgiye yönelik sağlıklı kararlar alma ve karşılaştığı problemleri çözebilme yeterliliğine sahip yurttaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerde ulaştığı

bilgiyi ve yöntem ve teknikleri bir araya getirerek kullanılan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2012).

İnformal Eğitim: Hayatın içinde herhangi bir ön hazırlık yapılmaksızın kendiliğinden gelişen süreçtir. Birey yaşadığı toplumla ilişki kurarak farkında olmadan yeni bilgi ve deneyimleri edinir. Özellikle akran grupları etkileşimin toplumsal desenleri oluşturan yardımlaşma, kollektif çalışmalar, dayanışma vb. değerleri içselleştirmeyi öğrenir ve sosyalleşirler (Fidan, 2012).



İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde Sosyal Bilgilerin tanımı, tarihçesi, önemi ve eğitime ait birtakım kavram ve olgular ile informal öğrenmeye dayalı ilgili literatüre ait çalışmalar sunulmuştur.

2.1.1.Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal alanlarda meydana gelen olayları veya olguları sadece belli bir disipline bağlı kalarak açıklamak oldukça zordur. Toplumsal olay ve olguları anlamak ve açıklamak için sosyal bilimlerin tüm alanlarından faydalanmak gerekir. Bundan dolayı kişinin sosyalleşmesini ve iyi bir yurttaş olmasını sosyal olayları bir bütünlük içinde kavraması amacıyla ilköğretim okullarında tarih, coğrafya, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, ekonomi, hukuk, antropoloji gibi sosyal disiplinlerden seçilmiş, basitleştirilmiş ve düzenlenmiş konulardan oluşan bir derstir (Erden, Tarihsiz).

Sosyal Bilgiler çok hızlı değişen ülke ve dünya şartlarında karar alma ve problem çözme becerisine sahip bilgiyi etkin kullanan vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, çeşitli sosyal disiplinlerin bir araya getirilip, kaynaştırılarak oluşturulan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2009).

Sosyal Bilgiler sosyal yaşamla ve iç içe olan bir derstir. Çocuğun içinde yaşadığı coğrafyanın dün, bugün ve yarınını onu yakından tanıma olanağını bulur. Ayrıca sosyal olay ve olguların oluşturduğu sorunlarla karşı karşıya kalarak çözüm yollarını üretme ve toplumla kaynaşmasını sağlar (Sönmez, 1998).

Sosyal Bilgiler toplumsal ve insanla ilgili farklı disiplinlerin içerik ve yöntemlerinden faydalanarak kişinin sosyal ve fiziksel çevresiyle dün, bugün, yarın boyutu yaklaşımıyla ele aldığı, küreselleşen dünyanın istediği temel demokratik değerler ile donatılmış, düşünen, çözüm üretebilen yurttaşlar yetiştirmeyi hedef edinen bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2005).

Sosyal Bilgiler, sosyal disiplinler olan tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, hukuk, psikoloji gibi alanların disiplinlerarası bir yaklaşımla harmanlanarak

ilköğretim çağındaki çocukların düzeylerine uygun bir şekilde meydana gelen bir derstir (Sözer, 1998).

Sosyal Bilgilerle ilgili tanımlardan hareketle bir tanım yapmak gerekirse değişen, gelişen ülke ve dünyada çocuğun sosyal yönden toplumun sosyo-kültürel yapısını kavratmak, geçmiş, bugün, gelecek boyutunda temel bilgi ve beceri anlayışını kazandırmak, vatandaşlığın temel demokratik sorunlarını taşımak amacıyla tarih, coğrafya, vatandaşlık, ekonomi, felsefe, hukuk ve benzeri sosyal bilim dallarından seçilmiş ve düzenlenmiş bilgilerden oluşan bir derstir.

Sosyal Bilgiler sosyal gerçekle ispata dayalı ilişki kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen kullanılabilir canlı bilgiler bütünü olarak ifade edilebilir (Sönmez, 2010).

Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, felsefe, hukuk, sosyoloji, psikoloji, din, edebiyat, matematik gibi sosyal bilimlerle beşeri bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla muhtevalarının birbiriyle bağlantılı küreselleşen dünyanın yapılarını demokratik karar verme donanımına sahip bireyleri yetiştirip geliştirmek için oluşturulmuş bir çalışma alanıdır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS).

Sosyal Bilgiler gerçekte felsefe, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk gibi sosyal bilimlerin bireyin sosyal yaşadığı coğrafyayla zaman bağlamından hareketle oluşturulmuş bir derstir (Gürbüz, 2013).

2.1.2.Sosyal Bilgilerin Tarihçesi

Sosyal Bilgiler eğitiminin dünyada ne zaman ve nerede tam anlamıyla başladığı kesin olarak bilinmiyor. Fakat tarihin farklı dönemlerinde ve farklı uygarlıklarda sosyal ve beşeri bilimlerin farklı iklim, yer şekilleri ve düşünce sistemlerine sahip uygarlıkların sosyal ve beşeri bilimlerle ilgili disiplinler bilgileri de farklılık gösterir.

Mezopotamya bölgesinde kurulan Sümerler (MÖ 10000-4000) bilinen en eski yerleşik toplumdur ve okul denilebilecek eğitim kurumu vardır. Fakat geometri, astronomi, cebir, okuma yazma gibi dersler olmasına rağmen sosyal bilimlerle ilgili herhangi bir ders adına rastlanılmamıştır. Fakat sosyal yaşamı dizayn eden hukuk

kurallarının varlığı daha çok alışveriş düzenlemesi ve suçluların hangi cezalara çarpılacağı ve yaptırımlarla ilgili bilgiler belirtilmiştir (Şenel, 1991; Kramer, 1995; Binbaşoğlu, 1982).

Çin uygarlığında yükseköğretim programı içerisinde edebiyat, tarih, din felsefesi ve doğa bilimleri okutulmuştur (Binbaşoğlu, 1982). Mısır ve Pers uygarlıklarında ise sosyal bilimlerle ilgili herhangi bir ders programına yer verilmediği; fakat sosyal yaşamla alakadar olarak bireylere belli bilgi ve becerileri okutularak kazandırılmıştır. Antik Roma'da ise okuma-yazma, hukuk, matematik gibi derslerin yanında mitoloji, tarih, coğrafya, felsefe, geometri, aritmetik gibi dersler okutulmuştur. Ayrıca tarihte ilk kez yurttaşlarına milli tarih ve vatandaşlık derslerini okutan devlet de İsrail olmuştur. Dolayısıyla tarihsel sürece bakıldığında tarih; (Çin, Roma, İsrail), coğrafya; (Roma), vatandaşlık; (İsrail), hukuk; (Roma) derslerinin sosyal bilimlerle doğrudan ilgili olduğu söylenebilir. Ortaçağ'da program daha çok din dersleri ağırlıklı olarak verilmiştir. Sosyal ve diğer disiplinler ise dini içerikle donatılarak verilmiştir. Avrupa'da rönesans ve reformun etkisi bu disiplinleri dini baskıdan kurtarmaya çalıştığı söylenebilir (Aytaç, 1972; Binbaşoğlu, 1982).

Tarihte ilk kez Fransız düşünür Condorcet Sosyal Bilgiler dersinin ilk ve ortaokullarda okutulmasını savunmuştur. ABD'de Sosyal Bilgiler toplumsal kurallar içinde okutulmuştur ve ahlaki eğitim şeklinde verilmiştir. Hristiyan inancına sahip toplum ve ülkelerin, Hristiyan olmayan toplum ve ülkelere üstünlüğü üzerine inşa edilmiştir. Bununla beraber toplumda yaşanan problem ve buhranlara çözüm bulmak amacıyla NCSS 1892'de Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiştir. 1916 yılında ise ilk kez bir ders adı olarak kullanılmıştır. İçeriği tarih, coğrafya, vatandaşlık disiplinlerinden seçilip düzenlenmiştir. Bu anlayış 1960 yılına kadar devam etmiştir (Günindi, 2005).

1960 -1970'li yılların ortasına kadar tarih, coğrafya derslerinin etkisi azaltılmış bunun yerine ekonomi, sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi ve psikolojiye ağırlık verilmiştir. Sunuş yoluyla anlatım tekniğinin yerine buluş yoluyla anlatım tekniği benimsenmiştir. Tümdengelim yöntemi yerine tümevarım yöntemi almıştır, fakat 1970'li yılların sonuna doğru bu program çekiciliğini yitirmiş tekrar geleneksel yöntemi başlanmıştır (Erden, Tarihsiz). 2000'li yıllardan itibaren yapılandırmacılık esas alınarak tarih, coğrafya, vatandaşlık dersleri tek disiplin programı halinde

uygulamaya başlanmıştır. Bu durumu Türkiye ve müttefikleri olan diğer ülkeler takip etmiştir (Öztürk, 2006).

Dünyada değişim ve gelişime bağlı olarak eğitim sistemimizde de birtakım farklılıklar yaşanmıştır. Orta Asya'da yaşayan eski Türklerde düzenli ve sistematik eğitim veren kurumlar yoktur. Çocukların eğitimi aileleri ve çoğu zaman da hemcinsleri tarafından töreye uygun olarak milli ve ahlaki değerlerle verilirdi. Böylece çocukların ve gençlerin bilgi becerileri kazanmalarının yanında sosyalleşmeleri de imkan sağlanırdı (Binbaşıoğlu, 1982).

Türklerin İslamiyet'i kabulü ile Türk boylarında töre ikinci planda tutularak islami dini eğitim ön plana çıkarılmış, çocuk ve gençlerin yetiştirilmesi sağlanmıştır. Büyük Selçuklularda medreselerin kurulmasıyla tarih, coğrafya dersleri programa girmiştir. Özellikle Osmanlılarda bunun bir sonucu olarak önemli coğrafyacıların yetişmesi sağlanmıştır. Fakat bunun dışında medreselerde tarih, coğrafya, kelim (İslam felsefesi teorisi), fıkıh (İslam Hukuku), hadis (Hazreti Muhammed'in söz ve davranışlarını inceleyen alan), tefsir (Kuran'ın anlamını açıklayan alan), ilmihal (din dersi) gibi dersler diğer disiplinlerin yanında okutulmuştur. Osmanlılarda medrese ve sıbyan mekteplerinin dışında rüştiye, idadiye, Sultaniye, Mektebi İptidaiye ve darülfünunlarda, Sosyal Bilgilere ait dersler öğretim kademesi ile ilintili olarak belirli saat ve sürelerde okutulmuştur. Bu anlayış Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir (Akyüz, 1996).

Cumhuriyet döneminde günümüze kadar farklı yıllarda 1926 - 1930 – 1932 – 1936 – 1948 – 1962 – 1968 – 1989 – 1993 – 1998 - 2004 programlar üzerinde birtakım düzenlemelere gidilmiştir. 1926 programı 4. ve 5. sınıflarda iyi vatandaşlar yetiştirmeyi ilke edinmiştir. 1930-1932 ve 1936 programlarında ise Cumhuriyete bağlılığı, ruh ve bedence sağlıklı, ulusal ve uygar fikirlere sahip bireyler yetiştirilmesi vurgusu yapılmıştır. 1948 programında ise İlkokul çocuklarına ulusal kültürün aşılması zorunluluğu dile getirilerek aynı maksatla ülke etrafında toplanması gerektiği ilkesi dile getirilmiştir. 1968 yılında yayınlanan ilkokul programında Sosyal Bilgiler adını almış ve 1998 yılına kadar devam etmiştir. Fakat zorunlu 8 ve kesintisiz ilköğretim uygulamasıyla ilgili yasadaki sonradan 4 - 7 sınıfları kapsayacak şekilde düzenlenmiş ve uygulanmaya konmuştur (MEB 1998; Sözer, 1998).

Sosyal Bilgiler dersi ortaokullarda 1985-1998 yılları arasında milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgisi olarak verilmiştir (Kozoner, 2012). Zorunlu kesintisiz eğitimin 8 yıla çıkarılması 1998 programı 2000 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve bazı düzenlemelerle pilot okullarda tatbiki edilmiştir. 4 ve 5 sınıflar için 2004 -2005 eğitim yılında pilot okullarda uygulanmış. 6 ve 7. sınıflar için ise 2005-2006 eğitim yılında tatbik edilmiştir. Hazırlanan yeni program ABD'de olduğu gibi yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak kendinden önceki programlardan farklı bir şekilde öğrenci merkezli olarak oluşturulmuştur (Kan, 2010).

2.1.3.Sosyal Bilgilerin Önemi

Çocuğun iyi bir vatandaş olarak yetişmesini sağlayan ve bu işleri bünyesinde barındıran kurumlar eğitim kurumlarıdır. Eğitim kurumlarının işlevi çocuğun sosyalleşmesine, yaşadığı toplumun tarihini, kültürünü, sosyo-ekonomik yapısını, toplumun bilgi ve becerilerinden faydalanarak üretken, mutlu bireyler yetiştirmeyi, sosyal rollerin davranış ve becerilerinden kazandırılmaya çalışır (Erden, Tarihsiz).

Sosyal Bilgiler dersinde olgular parça parça değil bir bütünlük içerisinde verilmelidir. Zira bilginin bir bütün olarak benimsenip öğrenilmesi daha kolaydır. Bundan dolayı eğitimin ilk yıllarında çocuk sosyalleşirken her disipline ait ilke ve genellemeler ayrı bir ders olarak değil her derse ait ortak paydalar bulunup bir araya getirilerek sunulmalıdır. Çocuğun bütünü görüp anlaması ve yaşaması daha kolaydır. Ayrıca bu durum çocuğun gelişim özelliklerine ve öğrenme ilkelerine de uygundur (Sönmez, 1998).

Bu nedenle ilköğretim Sosyal Bilgiler programında tarih, coğrafya, vatandaşlık ve benzeri sosyal alanlarda seçilmiş, basitleştirilmiş ve düzenlenmiş olarak bir bütünlük halinde verilmiştir (Köstüklü, 1999).

Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçlarına kaynaklık eden ilkeler şöyle sıralanabilir:

Etkili Vatandaşlık

Bir ülkenin eğitim sisteminin en önemli amacı etkin, demokratik ve demokrasi işletebilecek bu sürece etkin katılabilecek gerekli bilgi, değer ve becerilere sahip

bireyler yetiştirmektir. Çünkü bu değerlerle yetişen ve benimseyen insanlarla vatandaşlık süreci etkin hale gelir.

Bilimsel Düşünme Yöntemi

Sosyal Bilgilere sadece toplumsal ve diğer disiplinlerin içeriğinden faydalanan bir program olarak bakmamak gerekir. Sosyal Bilgiler diğer bilimlerin yöntemi olan bilimsel yöntemi de içermektedir. Sosyal Bilgilerin amacı etkili demokratik vatandaşlık yetiştirilmesi kadar bu vatandaşlık anlayışını bilimsel bakış açısı ile hayatı yorumlayan ve anlamlandıran düşünme aracı olarak da kullanılabilmesi gerekir (Sagay, 2007).

Toplumsallaşma ve Karşı Toplumsallaşma

Toplumlar sahip oldukları maddi, manevi değerlerini devam ettirebilmek ve bunları yeni nesle kazandırmak isteyenler bu yeni yetişen neslin toplumun değerlerini kazanma sürecine sosyalleşme diyoruz. Toplumsal düzeninin yeni yetişen nesil tarafından sorgulanmadan, analiz edilmeden üzerinde yeteri kadar düşünülmeyen kabul edilmesi istenilir. Halbuki hızla değişen toplumsal normlara saygılı bir toplumda bireylerin mevcut yasaları benimseyen, eleştirebilen, sorgulayan, yeni değerler üretebilen yaratıcı vatandaşlara ihtiyaç vardır (Engle, 2003).

Zaman (Geçmiş-Bugün-Gelecek) Boyutu

Sosyal Bilgiler, birbiriyle beraber meydana getirdikleri yaşamı anlamayı hedefler; fakat bireyin bugünkü yaşamı anlamlandırması için geçmiş toplumsal tecrübelerin incelenmesi ve günümüz şartlarına etkisinin anlaşılması gerekir Bu açıdan geçmişin deneyimlerinin bugünkü yaşama etkileri incelenerek geleceğin planlanmasında daha kolaylık sağlayacaktır (Öztürk, 2003).

Sosyal Bilgiler çocuğun içinde yaşadığı toplumda alakadar bir derstir. Bundan dolayı çocuk içinde yaşadığı sosyal alanı dün, bugün ve yarın ile yaşamaktadır. Toplumun beklentilerini çocuğa kazandıran bir ders olarak bakmak gerekir. Ayrıca bu derste çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşturulmasında ve birbiriyle kaynaştırılması noktasında önemli bir fonksiyonu yerine getirir. Cumhuriyet ile birlikte çağdaş demokratik bir hayatı yaşama çabası hızla benimsenmiş, demokrasiyi, yerleştirmek ve devam ettirmek için hak ve özgürlüklere değer veren bir anlayış ile vatandaş olma

özelliklerini kazanmak olabilir. Bu değerlerin öğrenmeleri ve yaşantılarında daha küçük yaşta kazandırılması Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biridir (Sözer, 1998).

2.1.4. Programın Vizyonu

“21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir” (MEB, 2005:1).

2.1.5 Eğitim Nedir?

İnsan dünyaya geldiğinde birçok kabiliyet ve gereksinimlerle gelir, yaşamı boyunca bir gelişme süreci yaşar. Toplumun inanç ve sosyal felsefesinin kazanmaya çalıştığı bu etkin süreç eğitim olarak kabul edilir (Fidan, Erden, 2001). Eğitim; kişide davranışın değiştirilme sürecinde yaşanan gelişmelerdir (Demirel, 2005). Eğitim; dış ortamın beyinde istenilebilir değişikliklerin meydana gelmesi sürecidir (Sönmez, 2010).

Farklı disiplinler eğitime farklı bakış açısı getirmişlerdir. Sosyologlar kişinin daha çok sosyalleşme sürecine vurgu yapmışlardır. Toplumu bir araya getiren temel değerler paydalarını benimseyen ve bu paydalar etrafında ülke menfaatleri konusunda uyum sağlamasını vurgulamışlardır (Altuntaş, 2007 :13).

Psikologlar ise kişinin kendini gerçekleştirme, mevcut potansiyelini kullanma ve kabiliyetlerini artırmasına işaret etmiştir. Zira doğuştan birçok yetenekle dünyaya gelen insanın bu yeteneklerini geliştirmesini ve adaptasyon sürecini sağlıklı yaşamasına yardımcı olunacağına vurgu yapılmıştır.

Eğitimin temel amaçlarından biri de bireyin edindiği bilgilerle karar verme süreci ve problem çözme kabiliyetini kullanabilmesi ve karşılaştığı sorunlar karşısında

farklı bakış açılarıyla problem ve olguları değerlendirmesi sürecidir. Bu süreç de etkin vatandaş yetiştirme şeklinde mümkün olur (Kale, Tarihsiz :4).

Eğitim kavramından hareketle bireyde sosyal ve bireysel uyarıcıların kalıcı davranışlara dönüşmesi için bireyin etkin bir etkileşime girmesi gerekir. Özetle bireyin davranışında bir değişim ancak bireyin yeni bir durumu istemesine bağlanabilir.

2.1.6 Formal Eğitim

Bir program dahilinde önceden hedefi belirlenmiş okul veya çeşitli kurumlarda sürecin belli bir amaca bağlı olarak planlanan eğitim anlayışıdır. Bu süreçte öğretmen işi planlayan yürüten ve işi değerlendirir (Ayçan, 2009). Formal eğitim önceden hazırlanmış program dahilinde amaca uygun şekilde yapılmasıdır. Formal eğitim, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılır.

2.1.6.1 Örgün Eğitim:

Okul ortamında Milli Eğitim'de istenen nitelikte belli yaş aralığındaki kişilere sistematik şekilde uygulanan eğitimidir (Erden, 2001). Örgün eğitim belli yaş aralığındaki kişileri kapsadığı ve belli bir zaman dilimi içerisinde zorunlu tutulduğu için okul ortamında verilir. Bu nedenle örgün eğitim ve okul birbirini tamamlamaktadırlar. Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları örgün eğitim kurumları olarak kabul edilir (Küçükahmet, 2003).

2.1.6.2 Yaygın Eğitim:

Örgün eğitimden çeşitli nedenlerle hiç faydalanmamış ya da terk etmiş bireyleri ilgi ihtiyaçları doğrultusunda farklı zaman dilimleri ve düzeylerde verilen eğitimidir (Yapıcı, 2003). Yaygın eğitimle anlamı karıştırılan çeşitli eğitim kavramları:

a) Halk Eğitimi: Genel anlamda 15 yaş üstü kişilere gereksinimleri doğrultusunda verilen eğitimidir (Yapıcı, 2003). Halk eğitiminde kişiler örgün eğitimin dışında eğitim alırlar, bu eğitim resim, müzik, bilgisayar, dans kursları ile okuma yazma dil öğrenme kursları şeklindedir.

b) Hizmetiçi Eğitim: Çeşitli kurumlara iş verimliliğinin artırılması için çeşitli bilgi beceri ve etkin donanımı kazanmaları için verilen eğitimlerdir (Taymaz, 1992). Bu eğitim ile bireyler ya eksik bilgileri tamamlarlar ya bilgilerini yenilerler ya da bir üst aşamaya getirirler (Küçükahmet, 2002).

c) Yetişkin Eğitim: Yetişkinlere ihtiyaçları nispetinde verilen planlı bir eğitimidir. Bu tarz eğitim kişilerin sosyo-politik ve sosyo-kültürel açıdan kişiliğinin gelişmesine katkı sağlar. Dünyayı, yaşadığı coğrafyayı, doğayı ve bir çok sistemi daha iyi algılayıp tanımasına etkiler (Yapıcı, 2003).

2.1.7 İnfomal Eğitim Nedir?

İnfomal eğitim kişinin yaşamında tecrübeleri sonucunda oluşan tabii yaşantılar bütünüdür. Bu yaşantılar her daim okul veya sınıf ortamında oluşmaz; müze, bitki ve hayvanat bahçeleri, sivil toplum kuruluşları, oyun alanları, çeşitli kulüpler, yazılı-sözlü basın (tv, internet, dergiler, radyo, film vb.) alışveriş merkezleri, spor alanları gibi toplumsal hayatın aktif olduğu yerlerde kazanılır. Bu ortamlarda bireyler hem bilgilerini artırırlar hem de sosyal hayatta karşılarına çıkabilecek problemlere karşı çözüm bulma yeteneğini kazanıp kullanırlar (Türkmen, 2010).

İnfomal eğitim öğrencinin okul ve sınıf ortamında gerçekleşen öğrenme etkinliklerini pekiştirmek, aktif olunabilecek yaşantılara katkı sağlamaktır. Bu süreçte etkin katılım ve merak edilenlere yanıt bulmak önemlidir (Tatar, Bağrıyanık, 2012).

İnfomal eğitim sınıf dışı aktivitelerde öğrencilerin daha fazla duyu organlarını işe katarak derinlemesine yaptıkları incelemelerdir. Böylece öğrenciler yeni fikir ve yaşantılarla tanışarak etkileşime girerler (Kara, 2010).

İnfomal eğitim sosyal yaşamımızda evde, okulda, araçta, sokakta, komşumuzda, akrabalarımızla, ailemizle herhangi bir plan program yapılmadan yaptığımız yaşam sürecidir.

İnfomal eğitimde çoğu zaman usta çırak ilişkisi ile şekillenen davranış ürünleridir. Yöresel aksanlar, toplumsal kurallar, yardımlaşma, kopya çekme, sigara içme vb. davranış değişikliğidir (Erden, 2001).

İnfomal eğitim için hayat içinde herhangi bir ön hazırlık yapılmaksızın kendiliğinden gelişen süreçtir. Birey yaşadığı toplumla ilişkisi kurarak farkında olmadan yeni bilgi ve deneyimleri edinir. Özellikle akran grupları etkileşimin toplumsal desenleri oluşturan yardımlaşma, kollektif çalışmalar, dayanışma vb. değerleri içselleştirmeyi öğrenir ve sosyalleşir (Fidan, 2012).

İnformal eğitim hem aile üyeleri arasında hem ailenin yaşadığı sosyal çevreyle hem de okul, iş, ulaşım araçları vb. yerlerde kendiliğinden gelişen bir eğitim sürecidir. Televizyon, internet, sosyal medya (facebook, twitter, instagram, whatsapp vb.) ile dergi, gazete, reklam gibi iletişim kanalları ile gerçekleşir.

İnformal eğitim bireyin sosyalleşmesinde önemlidir; fakat birey her zaman toplumdan olumlu etkilenmeyebilir. Bazen zararlı alışkanlıklar ve davranışlar da edinebilir. Özellikle okulda kopya çekmek, akran grupları içinde sigara içmek gibi toplum tarafından hoş karşılanmayan davranışlar da öğrenebilirler (Fidan, 2012).

İnformal eğitim toplumun yaşama biçimini oluşturan dil, kültür, gelenek, görenek toplumsal norm ve inançları bireylerin kazandıkları davranışlardır. Kişi bu davranışları gelişigüzel herhangi bir plana bağlı olmadan kendiliğinden öğrenir.

İnformal öğretim öncelikle okul çağındaki çocuklarda teknolojik araçları kullanma küçümsenmeyecek derecededir. Cep telefonları, tablet, bilgisayar ve elektronik aygıtları ya da dikkat çekici ışıklara sahip cihazları ellerinden bırakmazlar. Özellikle internette yetişkinlerin dahi kullanmadan zorlandığı programları kullandıkları görülür (Sönmez, 2010).

İnformal eğitim, çoğunlukla olmasa da davranış değiştirme ya da davranış kazandırma boyutunda formal eğitimden etkisi daha fazla olduğu bilinir. Özellikle sınıf atmosferinde öğretmenlerin soyut bilgileri somutlaştıramadıkları, yaparak yaşayarak öğrenme boyutundan uzaklaştığı için öğrenciye verilen bilgiler bir zaman sonra dirençsizleşir ve öğrenme süreci verimsiz olur. Bunun sonucunda öğretmenin sınıfa demokratik olmayan bir baskıya zorlar (Sönmez, 2010).

İnformal eğitim, kişinin hayatı boyunca öğrenme etkinliklerinde aktif olduğu bir süreçtir. Bu süreç aile, sokak, arkadaşlar televizyon, komşular, internet (facebook, twitter, instagram) tiyatro, sinema, kitap, gazete, dergi, tarihi ve doğal alanlar müzeler, spor alanları, alışveriş merkezleri vb. alanlardır. Birey bu alanlarda görgü kuralları, saygı, etkin iletişim, demokratik davranışlar yardımlaşma, dayanışma vb. olumlu davranışları öğrendiği gibi bazen de sigara içmek, akran guruplarından etkilenip şiddet uygulamak, spor alanlarında taraftarı olduğu takımın tezahüratında bulunmak, küfür etmek, alkol almak, kopya çekmek gibi olumsuz davranışlarda öğrenebilir. Ayrıca informal eğitim de etkin bir iletişim deneyimleri kullanma yeni bir durumu keşfetme

kişinin yaşadığı her ortamda plansız, programsız kendiliğinden gelişen sonuçlarının tahmin edilmediği olumsuz ve olumlu davranışlar olarak sayılabilir (Türkmen, 2010).

2.1.8 İnfomal Eğitimin Amacı

Kişinin sosyal gelişimine bağlı olarak problemsiz bir ortam oluşturmaktır. Bu ortamın sağlıklı bir şekilde kurulması birey ve toplum arasındaki iletişimine bağlıdır. Özellikle toplumda demokrasinin geliştirilmesi, iletişim için toplumsal değer ve normların anlaşılması kabul edilmesi kolay olur.

İnfomal eğitimin amaçlarını ortak payda olarak kabul edilebilecek bir takım değerler vardır. Bunlar:

a-) İletişime açık olmak.

b-) Toplumun ve bireylerin huzur ve mutluluğu için uğraş vermek.

c-) İnsanlığın ortak değerlerine sahip çıkıp saygı duymak.

d-) Toplumsal eşitlik barış ve adalet için çalışmak.

-İnsanlığı etkileyen olay olgu vb. durumlarda etkin katılım ve demokratik davranışlar oluşturmak (Türkmen, 2010).

İnfomal eğitimde eğitimcilerin takip etmesi gereken bir takım ilkeler vardır: Bunlar şöyle sıralanabilir:

a-) Etkinliklerin odağında muhakkak iletişim sağlanmalı.

b-) Etkinlikler birbirinden bağımsız ortamlarda; fakat aynı zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilmelidir. Örneğin üniversiteler spor alanları, alışveriş merkezleri (avm), sokaklar işyerleri vb.

c-) Farklı yaş gruplarındaki bireylerle de etkinlikler yapılmalıdır.

d-) Etkinliklerde deneyim ve keşfetmeye durumları oluşturulmalıdır.

e-) Toplumsal iletişim kanalları açık tutulmalı özellikle farklı gruplar arasında demokratik davranışların gösterilmesine dikkat edilmeli.

f-) Bireyler için yeteneklerine uygun ilgi alanları oluşturulmalı sanat, edebiyat, kültürel aktiviteler, gençlik kulüpleri, çocuk oyun alanları vb. (Türkmen 2010).

2.1.9 İnfomal Eğitimin Tarihçesi

İnformal eğitimin tarihsel gelişimine bakıldığında eski Yunan medeniyetine kadar uzanır. Özellikle Sokrates, Aristo ve Platon gibi filozoflar kişinin ve toplumun ihtiyacı olan eğitimin nasıl anlamlandırıp uygulayacağı ile ilgili düşünceler dile getirmişlerdir. Bu düşünceler tarihsel süreç içerisinde değişerek ve gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır. İnformal eğitimin şekillenmesinde özellikle dönemin baskın dini inançları ile baskın felsefi düşüncelerinin etkisi büyüktür. Uzakdoğu'da Budizm, Asya, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da İslamiyet, Ortaçağ'da Avrupa'da Hristiyanlık gibi inanç sistemlerinin etkisi ile ibadethane ve tapınaklarda verilmiştir.

Ortaçağda Avrupa'da Hristiyanlığın daha yaygın bir hale gelmesi için misyonerlik faaliyetleri sömürgeciliğin etkisiyle geniş bir alana yayılmıştır. Rahiplerin ayinlerde kiliseyi yeterli görmeyip toplumun büyük bir kesimi ile iletişime geçerek, kutsal kitapları okutmak için zengin ya da asil olmanın şart olmadığını, fakirlerin de eğitim alabileceklerini dile getirmişlerdir; fakat bu anlayış din adamları ve inanç temsilcilerini yapan kurumlara ayrıcalık kazanmıştır. Toplumsal ve siyasal anlamda kral, başkan gibi üst düzey bir statünün kazanılmasını sağlamıştır.

İnformal eğitim 18.yüzyıla kadar din motifli bir eksende devam etmiştir. Bu eğitim özellikle yetişkin insanlara din adamlarının ibadethanelerinin dışında verdiği vaazlar ile yapılmıştır. Ayrıca kütüphaneler, müzeler, gençlik kulüpleri ve fakirler için açılan okullar ile bu çalışmalar devam etmiştir. Günümüzde informal eğitim ile ilgili önemli çalışmalar yapan Joseph Macalister Brave'dir. 1946'da informal eğitimde kitabında bu alanın önemini dile getirmiştir.

2.10. Okul Ortamındaki İnformal Öğrenme Ortamları

Okul ortamındaki informal öğrenme ortamları, informal öğrenmenin kalıcılığını artıran ortamlar olarak, bilgiyi çeşitlen ana unsurlar olarak sunulmuştur.

2.10.1. Sosyal Bilgiler Dersliği

Sosyal Bilgiler dersliği derse ait araç gereçlerin bulunduğu birden fazla duyu organına hitap eden öğrenme ortamıdır. Bu ortamda öğrencilerin birbiriyle iletişim kurmak problem çözme işbirliği ile dayanışma halinde olmak, farklı sosyo-ekonomik yapıların oluşturduğu, fırsat eşitsizliğini minimize etmek gibi bir işleve sahiptir. Ayrıca teknolojik imkanlar ile başta simülasyon olmak üzere faaliyetlerin uygulamaya imkan tanıyan eğitim ortamıdır.

2.10.2. Çok Amaçlı Salon

Çoğu zaman sınıf ortamının yetersiz fiziki yapısı nedeniyle faaliyetlerin daha geniş mekanlarda yapılmasını zorunlu kılar. Özellikle okullardaki çok amaçlı salonlar bu faaliyetlerin yapılacağı uygun alanlardır. Törenler, eğitsel kol çalışmaları, konferanslar, paneller, anma günleri, çeşitli gösteriler ile eğitimle ilgili şiir müzik dinletileri organize edildiği mekânlardır (Başaran, 2008).

2.10.3. Okul Bahçesi

Okul bahçesi başta çevre eğitimi ve çevre bilinci olmak üzere öğrencileri yaşadıkları en dar mekandan en geniş coğrafyaya doğru duyarlı hale getirme bilincinin kazandırıldığı ortamlardır.

2.10.4. Eğitsel Kol/Kulüp Odaları

Eğitsel kol çalışmalarında öğrenciler farklı sınıflardaki öğrencilerle bir araya gelerek bilgi birikimlerini paylaşıp yeni beceri ve tecrübeler kazanırlar. Zira tarih, coğrafya, spor, kişisel gelişim, edebiyat, düşünce ve benzeri konularda beraber iş yapma, işin plan ve programını ve takvimini hazırlama vb. konularda paylaşımın daha geniş bir kitleye ile buluşma olanağı bulunabilir.

2.10.5. Sergi Salonları

Öğrencilerin yıl içerisinde yapmış oldukları çalışmaları toplu halde sergiledikleri alanlardır. Bu çalışmalar öğrencilerin yaşantılarının bir ürünü oldukları için öğretmen ve arkadaşlarıyla bilgi ve becerilerini paylaşırlar. Çünkü öğrenci bu süreçte aktiftir ve yaparak yaşayarak ürünü ortaya koymuştur (Malkoç, 2014).

2.10.6. Kütüphane ve Kitaplık

Öğrencilerin bilgiye ulaşma bilgi öğrenme yazılı görsel araç gereçle bilginin pekiştirildiği ve okuma alışkanlığı devam ettirildiği alanlardır (Başaran, 2008). Özellikle gelişen teknoloji ile birlikte kütüphane kitaplık anlayışı değişmiştir. Yerini multimedya öğrenimine bırakmıştır. Bundan dolayı medya okuryazarlığı gibi temel bilgi ve becerilerin geliştirilebileceği faaliyetlerin önemi artmıştır (Malkoç, 2014).

2.10.7. Panolar ve Özel Köşeler

Belirli gün ve haftalarda, anma dönemlerinde ya da değerler eğitimi konusunda çeşitli görsel ve yazınsal çalışmaların sergilendikleri yerlerdir. Bu çalışmalardan Sosyal Bilgilerle ilgili olarak tarih, coğrafya, vatandaşlık konularında ilgi çekici bilgiler öğrencileri bir araya getirir.

2.11. İlgili araştırmalar

Türkmen, (2015) “İlk Okul Öğretmelerinin Sınıf Dışı Ortamlardaki Fen Öğretimine Bakış Açıları” adlı çalışmasıyla öğretmenlerin alan gezilerinin öğrencilerinin öğrenmelerini etkileme derecelerine yönelik tutumlarını ölçmeye çalışmıştır. Araştırma İzmir ili Bornova ilçesi merkezde bulunan 12 farklı ilkokuldan 26 öğretmen seçilmiştir. Öğretmenlerle ortalama 35-40 dakika süren yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede 18 soru sorulmuştur. Görüşmeler gezi öncesi (10 soru), gezi sırası (3soru), gezi sonrası (2soru) ve sınıf dışı ortamlarda fen öğretimi ile ilgili genel değerlendirmeyi içeren (3soru), 4 başlıkta toplanmıştır.

Çavuş, Topsakal, Kaplan (2012) “İnformal Öğrenme Ortamlarının Çevre Bilinci Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri; Kocaeli Bilgi Evleri Örneği” isimli çalışmasıyla öğretmenlerin informal öğrenme ortamı olan bilgi evlerinde gerçekleştirdikleri etkinlikleri ve bu etkinliklerin öğrencilere çevre bilinci kazandırmasına ilişkin görüşlerini tespiti amacıyla yapılmıştır. 2011-2012 eğitim öğretim yılında Kocaeli bilgi evlerinde görev yapan 15 Fen ve Teknoloji öğretmenlerine nitel araştırma değerlerinden fenomenolojik yaklaşımla açık uçlu sorulardan oluşan soru formu kullanılmıştır. Ayrıca bazı öğretmenlerle de yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Coşkun-Keskin, Kaplan (2012) “Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Oyuncak Müzeleri” adlı çalışma 2010 yılında İstanbul ili Kadıköy ilçesinde orta seviyede bir ilköğretim okulundaki 8 altıncı sınıf öğrencisiyle yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler ve sohbet tarzı toplu görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gezi çalışma yapıları, gezi esnasında ses kayıtları, gezi sonrası bireysel ve toplu görüşmelerle tarihsel empatiye dayalı günlükler kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme ile gezi sonrası deneyimlerini paylaştıkları 10 dakikalık sohbet tarzı toplu bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Çengelci, (2013) tarafından yapılan araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırma Eskişehir il merkezindeki farklı hizmet süresi ve farklı sosyo ekonomik çevrede bulunan okullarda görev yapan 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir.

Yavuz, Balkanlıyıcı (2012) “İnformel Öğrenme Ortamlarının İlk Öğretim Öğrencilerinin Fen’e Karşı Kaygı Düzeylerinin Değişmesine ve Akademik Başarılarına Etkisi: Hayvanat Bahçesi Örneği” isimli çalışma 2011-2012 eğitim öğretim yılında Kocaeli ilinin Gölcük ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulunda öğrenim gören 65 altıncı sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada ön test, son test, kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Öğrencilerden 30’u deney grubunda 32 ise kontrol grubunda yer almıştır. Araştırmanın sonunda deney grubunda yer alan öğrencilerin akademik başarılarının artmasına informal öğrenme ortamlarında olan hayvanat bahçelerinin önemli bir fonksiyonu olduğu görülmüştür.

Malkoç, (2014) “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanılma Durumları “ adlı yüksek lisans tezinde Eskişehir ilinde beş özel, altı devlet okulunda görev yapan 20’si Sosyal Bilgiler, 20’si sınıf öğretmeni olmak üzere 40 öğretmenle yapılmıştır. Yapılan görüşmeler, görüşme formu oluşturularak bu kayıtlar forma dönüştürülmüştür. Öğretmenlerin görüşlerinde benzerlik ve farklılık görev yaptıkları okul türüne göre karşılaştırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örneklem seçimi, verilerin toplanması, analizi ve yorumu ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, yaşanmış veya günümüzde halen etkisi devam eden herhangi bir unsuru, bir oluşumu herhangi bir çalışma yapmadan en doğal haliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımdır. Dolayısıyla araştırmaya konu olan durum o zaman sürecinde bulunduğu koşulların özgünlüğüne dokunmadan kendi içinde değerlendirilmesidir (Karasar, 2004). Bu açıdan bakıldığında bu çalışma Ağrı il merkezinde çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin içinde bulundukları koşullar çerçevesinde görüşlerini açıklamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem görüşme doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir zamanın izlendiği araştırma olarak tanımlanır. Farklı bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı esas alan bir bakış açısıyla sosyal olguları bağlı bulundukları sosyal çevre içerisinde araştırmayı ön plana alan bir yaklaşımdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 19).

“Nitel araştırma, bireylerin yaşantılarındaki rutin ve problem alanları ve anlamları tanımlayan çalışmaları ve çeşitli empirik materyal setini-vaka incelemesi, kişisel deneyim, içe bakış, yaşam öyküsü, görüşme gözlemsel, tarihsel ve görsel metinler içermektedir. Nitel araştırmalarda yaygın kullanıma sahip teknikler katılımlı gözlem ve görüşmedir” (Kuş, 2003, 77).

Nitel araştırma yöntemlerinde en çok kullanılan temel özellikler şunlardır. (Yıldırım ve Şimşek 2013: 47).

- a) Doğal ortama duyarlılık
- b) Araştırmacının katılımcı rolü
- c) Bütüncül yaklaşım

- d) Algıların ortaya konması
- e) Araştırma deseninde esneklik
- f) Tümevarımcı analiz
- g) Nitel veri

3.2. Çalışma Grubu ve Örneklem

Bu çalışmanın 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ağrı ili merkezinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini Ağrı il merkezinde 21 okulda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak görev yapan 40 katılımcı oluşturmaktadır. Örneklem yapılan araştırmanın özelliği ve araştırma yapan kişinin birincil dereceden elindeki kaynaklarla ilgilidir. Ayrıca araştırmada kullanılan veri toplama yönteminin özelliğinden dolayı çok fazla kişiyi örnekleme dahil etmek mümkün olmayabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Bu çalışmada örneklem olarak kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. “Bu örneklem yöntemi araştırmaya zaman ve kolaylık sağlamıştır; çünkü bu yöntemde araştırmacı yakın olan ve ulaşılması kolay olan durumu seçer” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 141).

Tablo 3. 1. Görüşmede Yer Alan Okullar Ve Öğretmen Özellikleri

Okulun Adı	f
İpek Yolu Ortaokulu	3
Ağrı İmam Hatip Ortaokulu	2
Selçuk Ortaokulu Ortaokulu	1
Vali Ali Yerlikaya Ortaokulu	4
Murat Kız Yiibo	2
İMKB Gazi Ortaokulu	3
Şehit Er Vefa Çelik Ortaokulu	1
Cemil Meriç Ortaokulu	2
Kasım Bayram Ortaokulu	1
Cumhuriyet Ortaokulu	2
Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	2
Selahattin Eyyubi Ortaokulu	1
Kazım Karabekir Ortaokulu	2

Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu	2
Ertuğrul Gazi Ortaokulu	1
Alpaslan Ortaokulu	1
Kaymakam Özgür Azer Kurak Ortaokulu	3
75. Yıl Ortaokulu	2
100. Yıl Ortaokulu	2
Özel Modern Bilgi Ortaokulu	1
Kadir Has Ortaokulu	1
Toplam	40

Tablo 2.1'e bakıldığında Ağrı il merkezinde yer alan 24 ortaokuldan sadece 3 ortaokulda görev yapan öğretmen görüşmeyi kabul etmemişlerdir. Geriye kalan 21 ortaokulda görev yapan 56 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 40 öğretmenle görüşme yapılmıştır.

Tablo 3. 2. Görüşme Yapılan Öğretmenlerin Kıdem Bilgileri

Sıra No	Kıdem	Sıra No	Kıdem
1.Görüşmeci	14	21.Görüşmeci	5
2.Görüşmeci	1	22. Görüşmeci	15
3. Görüşmeci	4	23. Görüşmeci	9
4. Görüşmeci	9	24. Görüşmeci	8
5. Görüşmeci	19	25. Görüşmeci	10
6. Görüşmeci	2	26. Görüşmeci	3
7. Görüşmeci	1	27. Görüşmeci	2
8. Görüşmeci	4	28. Görüşmeci	4
9. Görüşmeci	4	29. Görüşmeci	5
10. Görüşmeci	5	30. Görüşmeci	4
11. Görüşmeci	7	31. Görüşmeci	16
12. Görüşmeci	4	32. Görüşmeci	6
13. Görüşmeci	2	33. Görüşmeci	21
14. Görüşmeci	14	34. Görüşmeci	16
15. Görüşmeci	5	35. Görüşmeci	3
16. Görüşmeci	2	36. Görüşmeci	16

17. Görüşmeci	15	37. Görüşmeci	4
18. Görüşmeci	13	38. Görüşmeci	5
19. Görüşmeci	5	39. Görüşmeci	12
20. Görüşmeci	3	40. Görüşmeci	5

Tablo 3. 3. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımı

Mesleki Kıdem	f	%
1 – 5 Yıl	23	57.5
6 – 10 Yıl	6	15
11 – 15 Yıl	6	15
15 Yıl Üstü	5	12.5
Toplam	40	100

Tablo 2.3'e bakıldığında katılımcı öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre dağılımları incelenmiştir. Öğretmenlerin 23'ü (% 57.5) 1 ile 5 yıllık öğretmenlik hizmete sahiptir. Öğretmenlerden 6'sı (% 15) 6 ile 10 yıl arasında öğretmenlik yaptıkları görülmüştür. Yine öğretmenlerden 6'sı (% 15) 11 ile 15 yıllık öğretmen hizmetini yaptıkları görülmüştür. 15 yıl üstü görev yapan öğretmen sayısı da 5 (% 12.5)'tir.

Tablo 3. 4. Öğretmenlerin cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	12	30
Erkek	28	70
Toplam	40	100

Tablo 2.4'e bakıldığında görüşmeye katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 12'si (% 30) kadın, 28'ini de (% 70) erkeklerden oluştuğu görülmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırma konusu için veri toplanmasında ve kuramsal şeklinin verilmesinde ilgili literatür taraması yapılmış, konu ile ilgili çeşitli kitaplar incelemiştir.

Bu çalışmadaki veriler nitel yöntem kullanılarak elde edilmiştir. Veriler Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Nitel veri toplamada en çok faydalanan yöntemlerden biri olan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmadaki veriler görüşme yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile elde edilmiştir.

3.3.1 Görüşme Formunun Hazırlanması

“Görüşmeler yapılan çalışmanın konusu, görüşülen kişi ve görüşmenin gerçekleştiği yere göre birçok değişik özellikler taşıyabilir. Buna bağlı olarak görüşme formu da farklı özellikler taşıyabilir. Bunların dışında görüşme formu hazırlanırken bazı temel ilkelere dikkat etmek gerekmektedir. Bu ilkeler; şöyle sıralanmıştır” (Yıldırım ve Şimşek 2013: 156).

- a) Kolay anlaşılabilir sorular yazma
- b) Odaklı sorular hazırlama
- c) Açık uçlu sorular sorma
- d) Yönlendirmekten kaçınma
- e) Çok boyutlu soru sormaktan kaçınma
- f) Alternatif sorular ve sondalar hazırlama
- g) Farklı türden sorular hazırlama
- h) Soruları mantıklı bir biçimde düzenleme

Araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemine uygun görüşme formu hazırlanmıştır. Formda yer alan sorular Sosyal Bilgiler öğretmenliği anabilim dalında görev yapan alan uzmanlarına içerik geçerliliğini sağlamak amacıyla görüşlerine sunulmuştur. Soruların hazırlanmasında ilk aşamada 8 soru hazırlanmış; fakat pilot uygulama sonucundan sonra uzman görüşü doğrultusunda soru sayısı 7'ye indirilmiştir. Hazırlanan görüşme formu soruları araştırma kapsamındaki 2 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile ön görüşme şeklinde uygulanmış ve daha sonra son şekli verilmiştir. Ön görüşmeye alınan bu öğretmenler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Görüşme formuna ek 2'de yer verilmiştir.

3.3.2 Görüşmede Uyulması Gereken Genel İlkeler

Görüşmenin yapılması ve devam ettirilmesi sırasında bazı biçimsel kuralların yerine getirilmesi gerekmektedir (Sencer ve Irmak, 1984).

- a) sorular anlaşılacak biçimde sorulmalıdır.
- b) sorular ağır ağır ve önemli vurgulanarak okunmalıdır.
- c) sorular arasında uygun geçişler sağlanmalıdır.
- d) sorudan soruya geçilirken cevaplar için yeterli zaman aralıkları bırakılmalıdır.
- e) istenen cevap alınınca hemen bir sonraki soruya geçilmemeli görüşülen kişinin açıklamasını bitirmesi beklenmelidir.
- f) son cevap alındıktan sonra görüşme hemen bitirilmemeli görüşmeye iş birliği ilişkileri içerisinde son verilmelidir.

3.3.3 Görüşme Maddeleri

- 1- İnformal öğrenme denilince ne anlıyorsunuz ?
- 2- Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız informal öğrenme ortamları hangileridir ?
- 3- Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız ?
- 4- İnformal öğrenme ortamlarının kullanılmasını Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?
- 5- Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarının kullanılmasında öğretmen yeterlilikleriyle ilgili neler düşünüyorsunuz ?
- 6- Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz ?
- 7- Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz ?

3.3.4 Görüşmelerin Yapılması

Görüşmelerin gerçekleşmesi için öncelikle okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerin çoğu ile önceden telefon ile iletişim kurularak randevu istenmiştir. Geriye kalan bir kısım öğretmen ile de okullara bizzat gidilerek randevu talep edilmiştir. Görüşmeler 12.06.2018 tarihinde başlamış 29.06.2018 tarihinde bitmiştir. Ağrı il merkezinde 21 farklı okulda 40 öğretmen ile görüşülmüştür. Görüşmeler ortalama 10-20 dakika sürmüştür. Görüşme esnasında öncelikle görüşme formundaki yönerge öğretmene okunmuş, ses, ışık ve ısı noktasında uygun bir ortam oluşturulduktan sonra görüşme soruları sırasıyla öğretmene sorulmuştur. Sorular esnasında sondalar verilerek öğretmenlerin görüşleri açılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır.

3.3.5. Verilerin Analizi ve Yorumu

Bu araştırmada verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. “Betimsel analiz tekniğinde, elde edilen veriler daha önce belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde görüşülen ya da gözlemlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizlerde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler, görüşme formunda belirtildiği gibi görüşme ilkeleri esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında her bir öğretmenin ses kaydı alınmış olup birer kopyası yedeklenmiş ve dökümü yapılmıştır. Ses kayıtlarının dökümü yapılırken ses kayıtları olduğu gibi aktarılmış, ses kayıtlarında herhangi bir ekleme ya da çıkarma işlemi yapılmamıştır. Dökümler bir alan uzmanı tarafında kayıtlar dinlenilerek karşılaştırılmış, yanlışlıklar ve eksiklikler giderildikten sonra alan uzmanı ile birlikte her soruya verilen yanıtlar bir araya getirilerek bir “ Görüşme Kodlama Anahtarı ” oluşturulmuştur. Görüşme Kodlama Anahtarı verilerin yorumlanmasını kolaylaştırmış olup araştırma güvenilirliği için de araştırmacıya da kolaylık sağlamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu doğrultuda görüşme formunda yer alan soruların cevapları frekans analizine tabii tutulmuş ve yüzdelik değerler sunulmuştur.

4.1. İnfomal Öğrenmeden Ne Anlaşıldığı ile İlgili Bulgular

“İnfomal öğrenme denilince ne anlıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar ile bu cevapların frekans analizleri Tablo 4.1’de sunulmuştur:

Tablo 4. 1. İnfomal Öğrenme ile İlgili Ne Anlaşıldığı

Öğretmen görüşleri	f	%
Plansız ve programsız olarak gerçekleşen öğrenmelerdir	19	47.5
Sınıf dışı yapılan etkinlikleri kapsayan öğrenmelerdir.	13	32.5
Okul dışında gerçekleşen etkinlikleri kapsayan öğrenmelerdir	8	20
Toplam	40	100

Tablo 4.1’deki verilere dikkat edildiğinde çalışma grubundaki öğretmenlerin 19’una göre infomal öğrenme (% 47.5) plansız ve programsız olarak gerçekleşen öğrenme, 13’üne göre (% 32.5) sınıf dışı yapılan etkinlikleri kapsayan öğrenme ve 8’ine (% 20) göre okul dışında gerçekleşen öğrenmedir.

Konu ile ilgili olarak (G9) “İnfomal öğrenme herhangi bir belli kurallara uymadan ya da sınıf dışında bir takım kurallara bağlı olmadan daha çok doğaçlama, sınıf dışı, doğada olabilecek ya da okul koridorlarında yapılan pano süslemeleriyle öğrenciye aktarılacak eğitim öğretim şeklinde yapılan bir öğrenme sistemidir. “şeklinde görüş bildirilmiştir.

(G5) “İnfomal öğrenme daha çok ders dışında öğrencilerin öğrenme sağladığı ortamlardır. Örneğin bir gezi, gezide yahut da bir araştırma ödevi verilirken çocuğun araştırmada elde etmiş olduğu bilgiler ya da bir anket çalışmasında sahada elde ettiği bilgilerdir. İnfomal öğrenme bu tarz öğrenmelerdir” şeklinde görüş bildirmiştir.

(G29) “İnformal öğrenme denildiği zaman hani bir öğretmen olarak aklıma gelen sınıf dışıyla; yani kuralların dışında yani ders saatinin dışında yapılan öğrenme aklıma gelmektedir. Yani örnek verecek olursam bu bahçede bir oyun şeklinde de olabilmektedir. Sonuçta o da çocuğa bir kazanım öğretilmektedir. Okul yaptığı sosyal etkinlikler mesela bu futbol turnuvaları olabilmektedir. O da çocuğa sonuçta bir kazanım bir değer tanımaktadır. Spor kültürü olsun, bahçede bir ağaç dikme bu da sonuçta bir etkinliktir. Sınıfta yapılabilecek hani 20 - 30 dakika ders işliyorsun. Dersin sonunda yapmış olduğun bir etkinlik bu da informal olabilmektedir. Yani belirli kuralların dışında hani öğrenmenin dışında formül dışına çıkmak, yani belirli ders saatinin dışında, çocuğa ders saatin dışında da bir şeyler verebilmek aklıma geliyor. Mesela koridorda da olabilir bu bir etkinlikler tabi kendi bu şekilde bir öğrenme oturma aklıma gelmektedir.” şeklinde görüş bildirmiştir.

(G7) “İnformal öğrenme belirli bir plan, program dahilinde olmayan eğitim programının dışında öğrencilerin kendi deneyimleriyle sağladığı plansız, programsız olumlu ya da olumsuz öğrenilen deneyimlerdir.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında informal öğrenmenin plansız, programsız gerçekleşen öğrenmeler olarak ifade edilirken bu öğrenmelerin mekan açısından bakıldığında sınıf dışında bazen de okul dışında yapılan öğrenmeler olarak tarif edilmiştir.

4.2. “Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız informal öğrenme ortamları hangileridir?” sorusu ile ilgili görüşler.

Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız informal öğrenme ortamları hangileridir? sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan cevaplar, frekans ve yüzdelik dilimlerinin dağılımı tablo 4.2 ‘ de sunulmuştur.

Tablo 4. 2. “Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız informal öğrenme ortamları hangileridir?” sorusu ile ilgili görüşler.

Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız informal öğrenme ortamları hangileridir? sorusu ile ilgili görüşler.

Öğretmen görüşleri	f	%
Okul koridorları (panolar, kapı giydirmeler vb.)	24	36.72
STK ve resmi kurum ziyaretleri ile geziler	18	27.54
Sınıf dışı ortamlar	15	22.95
Bilim fuarları ve TÜBİTAK	7	10.71
Evde kullanılan teknolojik araçlardan faydalanma	1	1.53
Toplam	65	100

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin 24’ ü (% 36.72) okul koridorlarını (panolar, kapı giydirmeler) kullanırken, 18’i (% 27.54) STK ve resmi kurum ziyaretleri ile geziler (doğal ve kültürel) alanlarını kullandığını dile getirmiştir. Ayrıca öğretmenlerin 15’i (% 22.95) sınıf dışı ortamlarını kullandığını ifade ederken, 7’si (% 10.71) bilim fuarları ve TÜBİTAK çalışmalarını kullandıklarını ifade söylemişlerdir. Öğretmenlerden 1’isi de (% 1.53) evde kullanılan televizyon, bilgisayar, ile akıllı telefon gibi araçlardan faydalandığını dile getirmiştir. Konu ile ilgili olarak katılımcı görüşlerinden örnek vermek gerekirse;

(G3) “Aslında Sosyal Bilgiler dersi informal öğrenmeye daha müsait bir derstir. Tamamen çevreyle ilişkisi olduğu için bu aslında hani çok doğru kullanabilirsek bizim işimize çok yarayacaktır. Ders içerisinde ne yapıyordum evdeyken izledikleri haber bültenlerinde dikkatlerini okulda çeken haberler varsa olaylar varsa bir defter tutmalarını istiyordum; o deftere hani doğal afet, hani daha çok magazin haberleri değil de daha çok toplumsal haberleri not almalarını istiyordum. Derslere girdiğimiz zaman her dersin başında herkes en ilginç bulduğu bir tane haberi sınıf ortamında okuyup bunun üzerine yorumlar falan yapıyorduk. Bu da çocuklarda hani çevreye daha çok ilgi, kendi etrafında gerçekleşen, ülkesinde gerçekleşen olaylara daha çok ilgi duyması daha çok duyarlı olmasına katkıda bulunuyordu. Bunun dışında zaten okul içerisinde de biz panolar falan hazırlıyoruz, sokaklar, Sosyal Bilgiler sokağı ve her katta merdivenlere afişler falan hazırlıyoruz o

afişlerden çocuklar işte bilim insanlarının özellikleri olsun Atatürk ilke inkılapları olsun, hani arkadaşlarıyla koridorlarda, teneffüs arasında bile konuştuğu zaman gözüne çarptığı yerleri koyuyoruz ki çocuk tamamen kopmasın dersten diye. Bunun dışında geziler okulun imkanları çerçevesinde geziler düzenleyebiliyorsak, eğer tabi biz bu sene çok fazla yapamadık ama bir Kocaeli gezisi gerçekleşti bir de Çanakkale gezisi gerçekleşti Kocaeli'ne bizzat onlarla ben gittim zaten çocukların hava uçağa ilk defa binişleri yani yeni bir ulaşım aracı keşfetmeleri havaalanına gitmeleri oradan binip arabayla valilik gibi bir yere gitmeleri orda valiyle görüşme yapmaları onlar için mükemmel bir deneyim oldu zaten hem iletişim açısından da çocuklar kendilerini bir şeyler atladı otelde kalmaları daha önce ağrıdan çıkmamış hiç ailesinden kopmamış öğrenciler ilk defa aileden uzakta hani aileyle birlikte bir aktiviteye katıldılar. Gezi 3 gün sürdü hani 3 gün boyunca gittiğimiz deniz altı olsun ilk defa deniz görenler oldu işte gemiye binişler bunlar çocuklarda büyük şeyler uyandırdı hani büyük izlenimler gözlem yaptılar daha sonra biz döndüğümüz zaman her ders işleyişimizi de bunlardan bize örnek veriyorlardı. Her şekilde ben bunu ha kocaeli'de gördüm inkılap tarihinde özellikle Atatürk dönemi inkılapları işlerken açılan fabrikaları falan işlerken Kocaeli'nde uğradığımız ilk kağıt fabrikasına gittik bu asla unutmayacakları bir bilgi oldu sürekli dile getiriyorlardı. Çanakkale'ye gitmişlerdi öğrenciler biz gitmedik ama bir grupta oraya gitti. Cepheleri anlatırken 1. Dünya savaşı cephelerini ha ben bunu biliyorum, ben bunu duydum, ben gördüm gibi sürekli geri dönütler alıyorduk ve iyi oluyordu.” şeklinde görüş bildirmiştir.

(G1) “Bulunduğumuz bölge ve şehir itibariyle aslında informal eğitimi kullanıyoruz, evet kesinlikle kurum itibariyle buna çok sıcak bakıyoruz kullanıyoruz ama genel açıdan baktığımız zaman hani Sosyal Bilgiler dersi açısından materyal bulunmasını güç olduğu bir şehir, informal eğitime baktığımız zaman gerek 5. Sınıfta gerek 6. Sınıflarda anlatmış olduğumuz iklim konusu ve bu iklim konusunu bölgemize hakim olan karasal iklimi öğrencilerimize anlatırken öğrencinin bu kış mevsiminde dışarıda ortamı birebir yaşayarak hissederek iklimi öğrenmesi bu bir avantajdır kesinlikle. Yine resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşları konusu ve ünitesi içerisinde çeşitleri kurumların gezilmesi, bu sene örneğin Ağrı İli Aile İl Sosyal Politikalar Müdürlüğüne bir gezi ve seyahat düzenledik. Kurum amirleri tarafından kurum tanıtıldı bize, kurum kültürü anlatıldı, öğrenciler dört duvar içerisinde sözlü olarak

öğrenmiş olduklarının, ne yaptıklarını birebir o mekanlarda, o yerlerde hissederek öğrendiler. Ki o da öğrencinin başarısı adına olumludur.” şeklinde görüş bildirmiştir.

(G19) *“Kendi dersimizde olabildiğince kullandığımız informal eğitim ortamları olarak şunları yapıyoruz; öğrencilerle birlikte geziler yapıyoruz, bu gezilerimiz sırasında örneğin o gün ki hava durumuyla ilgili öğrencilerimizle sohbet ediyoruz, o konuda öğrencilerimizle güneşin hareketlerine bakarak günün durumuna bakarak veya havanın durumuna yağmurlu mu açık mı olduğuna göre bir iklim bir hava durumu kestirmeye çalışıyoruz. Öğrencilerimizle birlikte genel olarak bu tarz geziler düzenlemeye çalışıyoruz tabi bunları yaparken o kadarda bir elverişli imkânımız yok. Milli eğitim camiasında öğrencileri sürekli bir yerlere geziye götürmek mümkün olmuyor ama genel olarak gezilerimizi düzenleyebiliyoruz yılda olabildiğince 2-3 geziye gidebiliyoruz. Okul ortamında bizim öğrencilerimizle kullandığımız panolarımız var. Hani özellikle Sosyal Bilgiler panomuz var bir de kulüp panomuz var. Kulüp panomuzda şunları yapabiliyoruz hani özellikle sivil savunma kulübündeyim ben doğal afetlerle ilgili bir bilgilendirme yapacağımız sırada öğrencilerimizle birlikte afişler hazırlıyoruz broşürler hazırlayıp panomuzu oluşturuyoruz. Özellikle hani koridorlardan faydalanmaya çalışıyoruz, hani o koridorda yaptığımız çalışmalarla ilgili bilgilendirmeler yapıyoruz bu şekilde kullanıyoruz. Okul bahçemizde kullandığımız oluyor özellikle hava güzelse bahar ayı gelmişse, hani buralarda iklim elverişli olmadığı için özellikle bahar ve sonbahar aylarında olabildiğince bahçemizi kullanmaya çalışıyoruz.” şeklinde görüş bildirmiştir.*

Görüşmeye katılan öğretmenlerin yoğunlukla okul koridorları (panolar, kapı giydirmeler, afişler vb.), sınıf dışı ortamları kullandıklarını söylemişlerdir. Ayrıca gerek kendi okulları gerekse de il içinde başka okulların bilim şenlikleri ve TÜBİTAK fuarlarına katıldıklarını ve STK ve resmi kurum ziyaretleri ile geziler (doğal ve kültürel) yerinden bilgiye ulaştıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin az bir kısmı da ev de kullanılan teknolojik iletişim araçlardan (tv, bilgisayar) faydalandıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca araştırma da elde edilen bu bulgular ile Keskin, Kaplan (2012) “Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Oyuncak Müzeleri” adlı çalışması ile öğrencilerin sınıf dışında örtük (gizil) olarak yapılan öğrenmelerin daha kalıcı olduğu bulgusu ile de örtüştüğü anlaşılmaktadır.

4.3. Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız? sorusu ile ilgili görüşler.

Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız? sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan cevaplar, frekans ve yüzdelik dilimlerinin dağılımı tablo 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 3. “Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız ?” sorusu ile ilgili görüşler.

Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız ?		
Öğretmen görüşleri	f	%
İzinler	26	41.86
Okulların yeterli bütçeye sahip olmaması	12	19.32
Ulaşım ile ilgili sıkıntıların yaşanması	8	12.88
Ders saatinin yetersizliği	4	6.44
Olumsuz iklim koşulları	3	4.83
Arkadaş ortamının olumsuz etkisi	3	4.83
Yeterli materyal imkanlarının olmaması	2	3.22
Ailelerin güvenlik ile ilgili endişeleri	2	3.22
Öğretmenlerin çevre ile ilgili bilgi ve deneyim eksikliği	1	1.61
Okulların fiziki alt yapısının yetersiz olması	1	1.61
Toplam	62	100

Tablo 4.3'te görüldüğü gibi öğretmenlerin 26'sı (% 41.86) milli eğitim müdürlüğünden izin almanın zorlu prosedüründen şikayetçi iken, 12'si (% 19.32) okulların yeterli bütçeye sahip olmaması, 8'i (% 12.88) ulaşım ile ilgili araç sıkıntısının yaşandığını dile getirmişlerdir. Ayrıca 4'ü (% 6.44) ders saatinin yetersizliği, 3'ü (% 4.83) coğrafyanın olumsuz iklim koşulları, 3'ü (% 4.83) akran ve arkadaş ortamının olumsuz etkisinden bahsetmiştir.

Yine öğretmenlerden 2'si (% 3.22) yeterli materyalin olmaması, 2'si (% 3.22) ailelerin güvenlik kaygıları olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenlerden 1'i (% 1.61)

öğretmenlerin çevre ile ilgili bilgi ve deneyim eksikliğine sahip olduğu, 1'i de (% 1.61) okulların fiziki alt yapısının yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir.

Konu ile ilgili olarak (G33) *“Yani şimdi informal öğrenme sosyal özellikle Sosyal Bilgiler dersinde çocuğu bir müzeye götürüp gezdirmek istediğimiz zaman bunun yasal prosedürleri vardır. Bunun en basitinden bir okul üzerinden izin onun bir üstü milli eğitimden bir izin il dışına çıkacaksak valilikten izin bu tür sorunlar informal eğitim ortamlarında karşılaştığımız sorunlardır bunun dışında yani eğitim ortamında karşılaştığımız diğer sorunlar ise araç gereç konusudur evet örneğin 30 kişilik öğrenci grubunu bir müzeye götürmeye kalktığımız zaman bir öğretmenin bunları kendi imkanlarıyla götürmesi mümkün değildir örnek; Ağrı üzerinden konuşacak olursak bir İshak Paşa Sarayına götürmeye kalksak oranın turistik yerlerini gezdirmeye kalksak bir öğretmenin kendi bütçesiyle bunu yapması mümkün değil bir Ağrı Dağına götürüp gezdirmesi bunlar tamamen hem maddi olarak imkansız hem de izin konusunda öğretmenin karşısında çıkan engellerdir.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

(G38) *“Kesinlikle en büyük sorunumuz milli eğitimden izin konuları. Örneğin en basitinden kendi ilimiz sınırları içerisinde ki tarihi bir yere gezi yapmak istediğimiz zaman maalesef bununla ilgili ciddi sorunlarla karşılaşıyoruz. Mesela milli eğitim müdüründen izin almamız lazım, okul müdürünün izin vermesi lazım bu konuda çok aşırı işte diplomatik ilişkiler gerekiyor. Oysaki basit bir gezi yapacağız yani bunun altında sadece okul müdürünün izniyle olması gerekiyor ve aynı zamanda bu izinler dışında izinleri hallettikten sonrada ekonomik olarak sıkıntılar var şimdi evet bu konuda hiçbir ne milli eğitim ne de farklı bir araç gereç konusunda yardımcı olmuyor. Öğretmen tek başına bırakılıyor. Ya da farklı özel okullara baktığımız zaman bir geziden herkesten önce okul müdürü bu araçları tahsis ediyor. Konaklama yerleri ayarlıyor değil mi? Bu konuda ciddi anlamda sıkıntılar var. Muhakkak yani şimdi böyle bir gezi yapılacağı zaman milli eğitim tabi ekonomik destek vermediği zaman ne yapacak ailesinden isteyecek. Ailesinin aldığı maaşa baktığımız zaman çocuk bir çocuk değil iki çocuk değil altı çocuk bide mesela bu geziler eğer ki imkânlar el verse bir yıl içerisinde en az beş altı tane gezi yapılır ki eğitim sisteminde olmazsa olmazlarından biri yani görmektir değil mi mesela. Düşünün işte Selçuklularla ilgili bir konu anlatılıyor. Ahlat değil mi? Orada Selçuklu mezarları var oralara bir gezi yapılması gerekmez mi en iyi böyle kavrar tarihi bir gezi yapmak mesele. Örneğin*

farklı bir şey yapmak coğrafyayla ilgili toprak şekilleri mesela üniversite de hatırlıyorum bizim hocalar şey yapmıştı bize. Farklı toprakları bizim köylere gittiğiniz zaman sizde görürsünüz. Kil toprak var ve boz topraklar var işte bunları dokunup gördüğü zaman bu öğrenme artık unutmaz unutulması mümkün değil.” şeklinde görüş bildirmiştir.

(G25) “Evet şimdi özellikle en çok karşılaştığımız sorunlar zaman sorunudur. Sosyal bilgiler dersinin işte 3 saatlik bir haftada 3 saatlik bir zamana sığdırması bizim için büyük problemdir. Zaman sıkıntısı yaşıyoruz. Artı aynı zamanda sınıf dışında öğrencileri çıkarmakta bazen işte problem olabiliyor, bunun ile ilgili izin sıkıntımız var, okul dışında yani okul kampüsü veya bahçesi dışına çıkarmak içinde yine izin sıkıntısı yaşıyabiliyoruz ulaşım sıkıntısı yaşıyabiliyoruz maddi sıkıntılar yaşıyabiliyoruz. Aynı zamanda bölgemizin iklimini sert kış koşullarını yaşanması bize yine bu konuda problem çıkaran bir diğer değişkendir. Bunlar zaman zaman karşılaştığımız sorunlar ve bu sorunları informal öğrenme ortamlarını istediğiniz gibi uygulamada bize maalesef engel teşkil edebilir.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin sınıf dışı informal öğrenme ortamlarını kullanmada yasal prosedürün zaman alıcı ve yorucu olduğundan izin almayı zorlaştırdığı dile getirilmiştir. Okulların yeterli bütçeye sahip olmaması ve ulaşım araçlarına sahip olamaması, öğrencilerin birincil elden bilgiye ulaşacağı okul dışı informal öğrenme ortamlarına ulaştırmayı da zorlaştırmaktadır. Malkoç, (2014) “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanılma Durumları “ adlı yüksek lisans tezinde yeterli imkanlara sahip okulların informal öğrenme ortamlarını kullandıkları için öğrenci çevre yaşantısını olumlu etkilediğini vurgulamıştır. Ders saatinin yetersiz oluşu ile olumsuz iklim koşulları öğretmenlerin informal öğrenme ortamlarını kullanmada yaşadığı başlıca problemlerdendir.

Ayrıca arkadaş ortamının olumsuz etkisi istenmeyen davranışlarında kazanılmasını etkilemiştir. Yeterli materyal imkanlarının olmaması ve okulların fiziki alt yapısının yetersiz olması okullarda oluşturulacak informal öğrenme ortamlarını kısıtlamıştır. Yine ailelerin güvenlik ile ilgili endişeleri ve öğretmenlerin çevre ile ilgili bilgi ve deneyim eksikliğinden dolayı yaşanan sıkıntılar olarak dile getirilmiştir.

4.4. “İnformal öğrenme ortamlarının kullanılmasını Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?” sorusu ile ilgili görüşler

İnformal öğrenme ortamlarının kullanılmasını Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz? sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan cevaplar, frekans ve yüzdelik dilimlerinin dağılımı tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. 4. “İnformal öğrenme ortamlarının kullanılmasını Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?” sorusu ile ilgili görüşler

İnformal öğrenme ortamlarının kullanılmasını Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?

Öğretmen Görüşleri	f	%
Geziler katkı sağlıyor	17	49.98
Yaparak yaşayarak öğrenme ortamları etkili oluyor	9	26.46
Panolar önemli işleve sahip	4	11.76
Okul dışı ortamlarda (sokak, arkadaş v.b.) olumsuz etkileniyor	2	5.88
TÜBİTAK benzeri çalışmaların katkısı fazladır	1	2.94
Teknolojik araçları kullanmak olumlu etkiliyor	1	2.94
Toplam	34	100

Tablo 4.4’te görüldüğü gibi öğretmenlerin 17’si (% 49.98) geziler birincil elden katkı sağladığı için olumlu olduğunu belirtmektedir, 9’u (% 26.46) öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenme ortamlarının içinde yer aldığı için kalıcı bilgiyi etkin sağladığını belirtmiştir. Öğretmenlerin 4’ü ise panolar önemli işleve sahiptir görüşünü dile getirmiştir. Bununla beraber, öğretmenlerden 2’si de okul dışı ortamların öğrencileri olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Ayrıca öğretmenlerden 1’i de TÜBİTAK, bilim şenlikleri ve bilim fuarlarının katkısının fazla olduğunu ve görüş bildiren öğretmenlerden 1’i de teknolojik araçları kullanmanın olumlu etki sağladığını dile getirmiştir.

Konu ile ilgili olarak (G1) “Aslında biz dersin ismine baktığımız zaman dersin isminin sosyal kelimesi yer almaktadır. Sosyal kelimesi toplumsal anlamın bir alt

basamağı olmaktadır. Toplum içerisinde çıkmak mevcut olan olayı, durumu, dersi, olguları toplum içerisinde öğrenebilmektir. Yerel yönetimler anlatıldığı zaman, yerel yönetimlerin ziyaret edilmesi yine resmi kurumlar anlatıldığı zaman resmi kurumların ziyaret edilmesi, tarihi olaylar anlatıldığı zaman tarihi mekan ve meskenlerin ziyaret edilmesi gerekmektedir; çünkü dersin adı sosyaldır. Çocuk eğer dört duvar arasında kalıp bir tarihi olayı bir etkilenme olayını veya bir etkileme olayını anlatmaya kalkıştığınız zaman sözel açıdan bir bilgi alacaktır. Çocuk onun ötesine gidemeyecektir; yani kendi zihninde bir hikayesini oluşturamayacaktır. Sosyal dersi hikayesinin çocuk kendi zihninde oluşturamadığı zaman ne yazık ki sosyal dersi başarıya ulaşamıyor, sıkıntı oluyor. Bu bağlamda çok küçük bir örnek vermek istiyorum. 15 tatilde bir grup öğrencimizi İngilizce eğitim alabilmeleri için İngilizcenin günlük hayatta ne kadar ehemmiyetli, önemli olduğunu ifade etmek, onlara yansıtmak amacıyla 15 öğrencimizi Orta Avrupa ya götürdük. Bende kendileriyle gittim. İşte Macaristan, Avusturya, Slovakya ve Çekya'ya gittik. Bu ülkelere gittik. Hani bu ülkelerde Sosyal Bilgiler adına şunları gördük; İngilizce tabi kesinlikle çocuk ortamda İngilizce'nin ne kadar önemli olduğuna şahit oldular. Ki Estergon Kalesi'ne gidip Osmanlı'nın en son ulaştığı kaleyi görmek, o ruhu almak veya çeşitli padişahlar döneminde Tuna nehrini geçmek, Tuna nehri üzerinde seyahat yapmak veya bunu götürmüş olduğumuz öğrencilere anlatmak, işte Osmanlı Yaya Kapıkulu ordusuyla veya Yeniçeri ordusuyla at sırtında buraya kadar gelmişti dediğimiz zaman buraya götürmüş olduğuz öğrencileri büyük bir merak, büyük bir hayranlık uyandırıyor. Nedir? Olayı biz ciddi anlamda yerinde yaşıyoruz ve Estergon Kalesine baktığımız zaman Osmanlı buraya kadar ulaşmıştır; at sırtında mücadele etmiştir, buraları ele geçirmiştir ve gelip kalesini kurmuştur, camisini yapmıştır, dediğimiz zaman inanıyorum ki çocukların zihninde Osmanlı hikayesi daha iyi oturdu, bundan dolayı ciddi anlamda Sosyal Bilgiler dersi informal eğitimin kesinlikle ve kesinlikle gerçekleşmesi gereken en önemli derslerin başında gelmektedir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

(G24)“Evet Sosyal Bilgiler dersi konulara baktığımızda genelde informal öğrenme işlemi bırakın öğrencileri kendimiz bile bazen bir geziye çıktığımızda yeni bir kültür yeni bir tarihi bir eser yeni bir doğal güzellik tanıdığımızda kendimize bile büyük bir katkı hayranlık uyandırıyor bir farkındalık oluyor kalıcılığı fazla oluyor bir

de düşünün bu informal öğrenmeyi kazanımlarımızla ilişkilendirerek tabi gerekli koşullar sağlandığında öğrencilerimize verdiğimiz daha büyük bir katkı sağlayacaktır, heyecan uyandıracaktır. Öğrenme kalıcı olacaktır; çünkü yaparak yaşayarak öğrendiği için birebir öğrenciyi işin içine katacaktır, düşün bir 20 kişilik 30 kişilik sınıf da bir gezi gözlem yaptığınızda her bir öğrenci soru soracak her öğrenci işte bir kere gezecek işte nasıl yapılmış ne zaman yapılmış neden yapılmış ve bu öğrenmede kalıcılı sağlayacaktır diye düşünüyorum. Ki zaten Sosyal Bilgiler dersinde belli bir şekilde böyle biliyoruz işte akıllı tahta kullanarak işte çeşitli videolar görseller hatta bu sene akıllı tahtadan faydalanarak akıllı tahta üzerinde sanal müze ziyareti yaptık ve çocuklarda çok büyük bir ilgi uyandırabiliyordu bu sanal müze ziyaretleri işte Urartular Hititlerden kalma eserleri sınıf ortamında akıllı tahta sanal müzeleri işlediğimizde çok bir şevk yani kitap yetmemişti bize o esnada öğrenciler o kadar soru sordu bizde fazlada kullanamıyorduk şuradan buradan birde düşün öğrencileri bu şekilde konu ile ilgili kazanım ile ilgili bir ziyarete götürdüğümüzde yani mükemmel bir şey olacak diye düşünüyorum gerçekten öğrencilerin bu konuda istekleri hat safhaya çıkıyor; çünkü merak uyandırıyor. Tek- düzelikten çıkıyor artık bu, öyle faydalı olacağına çok inanıyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

(G39) *“Şimdi informal öğrenme başta da söylediğimiz gibi kişinin kendisinin öğrendiği öğrenmelerdi. Yani dört duvar arasında planlı programlı başında bir öğretmen olmadığı öğrenme biçimiydi. Burada kişi kendisi öğrenme ortamına ne kadar girerse ve 1 ay kadar yaşarsa öğrenme o kadar kalıcı olduğunu hepimiz biliyoruz. Yani kişinin yaparak yaşayarak öğrendiğini işte bir öğretmenin anlatarak ondan dinleyerek öğrenci arasında dağlar kadar fark var. Çünkü yaparak yaşayarak öğrenme öğrenmenin % 90’ını oluşturur diye hatırlıyorum. Tabi Sosyal Bilgiler dersi de doğayla çevreyle bunun yanında işte halk adalet hukuk tarih tarihi eserler işte geleneklerimiz kültürümüz bunlarla ilgili olduğu için öğrenci bire bir bunları yaşarsa veya bu ortamlara girerse eminim ki Sosyal Bilgiler dersinde çok daha kalıcı bilgiler edinir diye düşünüyorum. Tabi tabi Sosyal Bilgiler içerisinde tümü var geleneklerimiz, göreneklerimiz, bayramlarımız, adetlerimiz, ekonomi olsun işte coğrafyamız olsun doğamız olsun yani bunların hepsi dahil olduğu için özellikle Sosyal Bilgiler dersinin bu şekilde işlenmesi bana göre daha doğru. Çünkü kalkıp İshak paşa sarayını anlatırken öğrenci işte İshak paşa sarayı Ağrının Doğu Beyazıt ilçesindedir. İşte şu*

kadar odadan oluşuyor. İşte ilk kalorifer sistemi bu sarayımızda yapılmıştır demektense öğrenci oraya götürdüğünüzü öğrenci direk birebir bunu yaşadığı zaman zaten İshak paşa sarayını öğrenmiş olacaktır.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Görüşülen öğretmenlerin dile getirdiklerine bakıldığında gezilerin birincil elden katkı sağladığı belirtilmiştir. Öğretmenlerin, öğrencinin yaparak, yaşayarak öğrenme ortamlarında öğrencinin daha rahat olduğunu ve bilgiyi alıp , kullanmasının daha hızlı olduğunu dile getirmiştir. Türkmen, (2015)”İlk Okul Öğretmelerinin Sınıf Dışı Ortamlardaki Fen Öğretimine Bakış Açıları” adlı çalışmasıyla öğretmenlerin alan gezilerinin öğrencilerinin öğrenmelerini etkileme derecelerine yönelik tutumlarıyla örtüştüğü görülmüştür. Ayrıca panoların önceki öğrenmeleri tamamlaması, unutulmuş bilgiyi hatırlatması ve örtük bilgi sağlaması adına önemli işleve sahip olduğunu belirtmiştir. Okul dışı ortamların her zaman olumlu davranışlar kazandırmadığı; bazen de sigara, alkol kullanımı, küfretme vb. istenmeyen davranışların da kanıldığına vurgu yapılmıştır. TÜBİTAK ve bilim şenliklerinde öğrenci sürecin içinde yer aldığından dolayı alıcılarının daha açık olduğu ve birden fazla duyusu harekete geçtiği için katkısının yadsınamayacak derecede fazla olduğu dile getirmiştir.

4.5. “Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasında Öğretmen Yeterlilikleriyle İlgili Neler Düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili görüşler.

Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasında Öğretmen Yeterlilikleriyle İlgili Neler Düşünüyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan cevaplar, frekans ve yüzdelik dilimlerinin dağılımı tablo 4.5’te gösterilmiştir

Tablo 4. 5. “Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasında Öğretmen Yeterlilikleriyle İlgili Neler Düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili görüşler.

Öğretmen görüşleri	f	%
Hizmet içi kursları ve seminerlerdeki içerik çeşitlendirilse öğretmen yeterliliği artar	15	39.45
Öğretmen kişisel anlamda yetersizdir	9	23.67

Öğretmen adayı üniversitede aldığı eğitim (okul deneyimi) için yetersizdir.	7	18.41
MEM yeterli oryantasyonu sağlayamadığı için yetersizdir	3	7.89
Öğretmenlerimiz yeterli bilgi ve donanıma sahiptir	3	7.89
Eski mezun ve alan dışından geldikleri için yetersizdir	1	2.63
Toplam	38	100

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi öğretmenlerin 15'i (% 15) hizmet içi kursları seminerlerdeki içerik çeşitlendirilse öğretmen yeterliliği artar, 9'u (% 23.67) öğretmenler kişisel anlamda yetersizdir görüşünü dile getirmiştir. Öğretmenlerin 7'si öğretmen adayı üniversitede aldığı eğitimin (okul deneyimi) az olduğu için yetersizdir düşüncesini vurguluyorken öğretmenlerin 3'ü (% 7.89) MEM yeterli oryantasyonu sağlayamadığı için yetersizdir düşüncesini dile getirmiştir. Yine öğretmenlerin 3'ü (% 7.89) öğretmenlerimiz kişisel anlamda yeterli bilgi ve donanıma sahiptir düşüncesini belirtmiştir. Öğretmenlerden 1'i de (% 38) eski mezunların ve alan dışından gelen öğretmenlerin yetersiz olduklarını belirtmiştir.

Konu ile ilgili olarak (G5)“Yani öğretmenlerimizde aynı şekilde, hani hakikatten bireyler olarak biz de yetersiziz. Öğretmenlerimiz de yetersiz. Belki birçok öğretmenimizde hani artık geçmişten gelen o alışkanlıklardan kaynaklı mı diyelim hani gidip de yanı başındaki tarihi eseri görmüyor. Hani belki şey yapmıyor yani o istek mi olmuyor o arzu mu olmuyor. Hâlbuki öğretmen kişinin imkânı var gidip görebilir gezebilir. Öğretmenlerimiz de bu konuda çok fazla; hani yeterli değil onlar da biraz çevrenin etkisiyle imkânsızlıklar olunca onlar da geri plana itiyorlar kendilerini. Böyle olunca tabi herkes de bir isteksizlik oluşuyor bu alanlar açılmıyor çocuklara. Biz onu söyledik defalarca dile getirdik mesela. Bu hizmet içi eğitim kursları çok önemli öğretmenlere de bunlar sağlansın. Öğretmenler de gitsinler görsünler gezsünler. Bilgilerini gelip öğrencilerle paylaşsınlar. Bunları defalarca toplantılarda dile getirdik ancak maalesef bu da kısıtlı yani. Mesela 10 öğretmen başvurduğu zaman bazen hiç çıkmıyor bazen de en fazla 1-2 öğretmene ya çıkıyor ya çıkmıyor.” şeklinde görüş belirtmiştir

(G6) “Sosyal bilgiler dersinde informal eğitimle ilgili öğretmeni yeterliliği ileri düzeyde olmadığını söyleyebiliriz. Tabii bunu bence üniversite eğitimine bağlayabiliriz. Üniversitede daha çok teori ile bir şeyler öğretiyor belki fen dışında pratik olarak çok fazla eğitim fakültelerinde veya diğer fakültelerde çok fazla bu anlamda bir şey belki kullanılmıyor. Öğretmende mesleğe geçtiği zaman tabii doğal olarak bunun sıkıntılarını açıkçası yaşıyor; belki ne bileyim böyle bir ders konula bilir ne bileyim informal eğitim gibi bir ders konulabilir. Ve öğretmen öğretmenlik yapmaya başladığı zaman öğretmen adayı çocuğu somut olarak nerelere getirebilir ne gibi şeyler kazandırabilir bu bağlamda biraz daha belki yönlendirebilir, yetiştirilebilir. Tabii iletişim kopuklukları olabilir yani informal hakikatten çok önemli. Çünkü bir insan formal eğitimi belli bir süre yapabiliyor ve tamamlayamayıp informal eğitim doğumdan ölüme kadar devam ediyor yani sürekli informal eğitimin içindeyiz zaten ailede dışarıda çevrede işte dolayısıyla informal eğitimi biraz daha aktif olarak kullanmak için eğitim fakültelerinin devreye girmesinde fayda var diye düşünüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir

(G8) “Az önce söylediğim gibi çevreyi bilmek çok önemli çevreyi bilmiyorum hala da bilmediğim yerler var bu yüzden çevreyi bilmememden kaynaklanan sıkıntılar var bunları da ilk atandığım yıl milli eğitim bana gösterseydi illa götürme açısından değil. Bir slayt ortamında da bak burası var şurası var şuraya şöyle gidilebilir, diye bilgi verseydi ben en azından oralara kendim gidebilirdim. Ki ilk yılımda ben okul dışında tiyatro yapmıştım engelliler için. Tiyatro sırasında tiyatrocularla birlikte İshak Paşaya gitmiştik o zaman görmüştüm İshak Paşa'yı ben ama bunu milli eğitim bana götürüp gösterebilirdi bu geç oldu benim için bana milli eğitim göstermiş olsaydı işte siz bunları yapmak istediğinizde, şu kişiye gidip söyleyebilirsiniz diye bana yol göstermiş olsaydı çok daha fazla informal ortamları kullanabilirdim ben. Ama milli eğitim bu konuda hem kendisinin eksiği var hem bizim çok fazla eksiklerimiz var. Bu konuda nasıl, ne olabilir? işte bizde ilk atandığımız zamanlar milli eğitime götürüp ilk başta milli eğitimi tanıtmaları lazım şu sıkıntınız için bu odaya şu sıkıntınız için bu odaya hala daha hangi odanın ne işe yaradığını bilmiyorum. Bilmediğim yerler var tek Remzi beyi tanıyorum. Öyle söyleyeceğim yani bunları bize gösterebilirlerdi çok çok daha fazla iyi olabilirdi” şeklinde görüş belirtmiştir

Görüşmeye katılan öğretmenlerin hizmet içi kurslar ve seminerlerdeki içerik zenginleştirilmesi durumunda öğretmen yeterliliği artacağını dile getirmiştir. Zira görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı henüz üniversitedeyken aldıkları okul deneyimi dersinin, ders saatinin az olduğu ve bu nedenle amacına ulaşamadığını vurgulamışlardır. Ayrıca öğretmenlerin atandığı il, ilçe milli eğitim müdürlüklerinin, öğretmenin görev yapacağı yerle ilgili makro ya da mikro düzeyde oryantasyonu sağlayamadığını dile getirmiştir. Özellikle Sosyal Bilgiler öğretmenin görev yaptığı coğrafyayı iyi bilmesi öğrencilerde kalıcı yaşantılar sunacaktır. Görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kısmı öğretmenlerin yeterli bilgi ve donanımına sahiptir düşüncesini dile getirirken, öğretmenlerin bir kısmı meslektaşlarının kişisel anlamda yetersizliğine özellikle alan değişikliğinin de olumlu sonuçlar doğurmadığını dile getirmişlerdir.

4.6 “Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili görüşler.

Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan cevaplar, frekans ve yüzdelik dilimlerinin dağılımı tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 6. “Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili görüşler.

Öğretmen görüşü	f	%
TÜBİTAK ve bilim fuarlarına ilgi gösteriyor	20	50
Gezilere ilgi gösteriyor	14	35
Panolara, koridorlara ilgi gösteriyor	6	15
Toplam	40	100

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi görüşmeye katılan katılımcıların 20’si (% 50), öğrencilerin TÜBİTAK ve bilim fuarlarına ilgi gösterdiğini, 14’ü (% 35) gezilere ilgi gösterdiğini belirtmiştir. öğretmenlerden 6’sı da (% 15) öğrencilerin panolara, koridordaki çalışmalara ilgi gösterdiğini dile getirmişlerdir.

Konu ile ilgili olarak (G14) *“Ders dışında herhangi bir etkinlik yapmaya kalktığımız zaman öğrencilerin gözleri parlıyor bir defa ben öğrencilerin dersin olmadığı bir ortamda anlattığımda çocuk bir kere baskıdan kurtuluyor, çocuk daha aktif bir şekilde sorumluluk almaya çalışıyor. Bende o zaman dersi o şekilde vermekten mutlu oluyorum. Çocuk öğreniyor, ama ilgi bazında sorarsanız 2 yıl önce 2016 yılında bir bilim şenliği fuarı düzenlemiştik, Ağrı’nın tarihi ve turistik mekânları ile ilgili maket hazırlamıştık orda benim öğrencilerime her bir sınıfta ayrı ayrı olarak çocuklarla birlikte çalışmıştım kâğıtları, peçeteleri ufalayarak, tutkalla yoğurarak Ağrı Dağını yapmaları, İshak Paşa Sarayı’nı yapmaları, Balık Gölü’nü, Buz Mağarasını vs. çocuklar birebir yaptıkları için hem kalıcı bir öğrenme oluyor hem de ben o çocukların ‘öğretmenim keşke de gidebilseydik oralara ‘ çocukların o konulara da meraklı olduğunu gördüm, hâlbuki çok basit hemen iki anlatımla geçilebilecek bir konu, ama informal eğitimde maketi yaptığımız zaman çocuklarda kalıcı bilgi oldu. Biz okul idaresiyle birlikte Kocaeli’ne gezmeye göndererek İzmir’e göndererek hatta büyük kısmını göndererek orda fabrikaları, otomobil fabrikalarını ziyaret ederek bir ürünün üretim aşamasını birebir yaşamalarını görmelerini sağladık. Döndükleri zaman bana otomobilin nasıl yapıldığını vs kendileri anlattı fotoğraflar çekmişlerdi mesela çok etkili bir öğrenme biçimidir. Onun haricinde Çanakkale’ye gönderdik mesela çocuk Çanakkale ruhunu birebir orada yaşadı, vatanın kolay elde edilmediğini, binlerce şehidin verildiğini, bir parça vatan toprağının ne kadar değerli*

olduğunu çocuk döndükten sonra daha iyi anlıyor bakış açısı değişiyor tarih dersine bakış açısı da değişiyor.” şeklinde görüş belirtti.

(G19) *“Öğrenciler bu konularda o kadar istekli ki örnek vereyim TÜBİTAK da, TÜBİTAK sürecine hazırlandık ben öğrencilerimle birlikte Türkiye de yetiştirilen tarım ürünleri haritasını öğrencilerimle birlikte okul dışında, okul çıkışlarında birlikte yaptık, haritamızı oluşturduk. Türkiye’nin hangi bölgesinde hangi tarım ürünü yetiştiriyorsa öğrencilerimizle teker teker bunu yapıştırmak oluşturduk, öğrenciler bu konularda o kadar istekli o kadar hoşuna gidiyor ki o dersi o sert algısının yıkıldığı zaman öğrenci süreçte aktif olduğu zaman, öğrenciye hitap ettiği zaman ya öğrenci şunu düşünüyor ya aslında benim hayatımda var olan bir şey, benim hayatımda var olan bir şeyi birlikte yaptığımız zaman öğrenci bu konuda çok keyif alabiliyor. Özellikle, mesela panolarımız oluştururken, öğrencilerle birlikte oluşturduğumuz broşürleri, hani hazırlama sürecinde birlikte yaptığımız zaman öğrenciler bu sürece o kadar büyük bir şevkle katılabiliyor ki kesinlikle öğrenciye çok güzel hitap ediyor. Özellikle; mesela biz 2 yıl önce TRT parkına bir gezi düzenlemiştik. Yine bu gezimizde hani o dönemki konumuz hani 6. Sınıflarda iklim konusu denk gelmişti birlikte gezi düzenledik. Bir gün boyunca biz dedik ki hava durumunu tespit edip sonra iklimi hakkında bir çıkarımda bulunacağız. Öğrencimizle birlikte sabah 9 da gittik sabah 9 dan 4 e kadar o günün hava olaylarını saat saat kaydettik ve şuan öğrencilerle konuştuğum zaman öğrencilerim aklında kalan en iyi konulardan biri bu olmuş çünkü öğrenci süreçte aktif olduğu için bu öğrenme çok keyifli oluyor. Yani özellikle bu informal eğitimin yaygınlaşması konusunda ben çok daha istekliyim eğer inanırsanız bu yaygınlaşırsa öğrenci birebir sürece katılacağı için bunu unutmaz. Mesela yaşantısı konusu var bu yaşantı konusunda şöyle bir algı var; hani görerek, duyara, hissederek yaptıkları bir tarafa öğrencinin bu süreçte yaparak yaşayarak öğrendiği akılda kalır ve bu hiçbir zaman unutulmaz kendi açımdan söyleyeyim hani bu iklim konusunun sınavda sormuştum öğrencim bana o kadar güzel cevap vermişti ki biz işte TRT parkında şunu yaptık şunu ettik havayı şu şekilde gözlemledik öğrenci evet iklimi bana akademik anlamda anlatmamıştı ama iklim hakkında bildikleri hepsi ortadaydı. Ve çok daha faydalı özellikle hani benim okulda öğrenciler çok istekli ve çok daha katılıp düzeyi çok farklı çok artış var tabi veliler konusunda biraz sıkıntılarımız var.” şeklinde görüş belirtti*

(G27) “İnformal öğrenme doğal ortam olduğu için öğrenciyi rahat bırakıyoruz, serbest bırakıyoruz. Kendiyle ve baş başa bıraktığımız zaman öğrenmesi biraz daha kolay. Yani en azından çevresinde gördüğü şeyleri bizim zorumuzla değil zoraki baskıyla değil zoraki bir eğitimle değil kendileri tarafından benimseyerek, özümseyerek, belirleyerek istediği zaman diliminde kullanarak bunu öğrenmeleri daha kolay olduğunu düşünüyoruz. Tabi ki biz TÜBİTAK projesi özellikle aynen yani tabiki tabiki her hafta dediğimiz kulüp çalışmalarımız vardır. Bu kulüp çalışmaları dahilinde öğrencinin mesela bizim bir sivil savunma ekibimiz vardı. Bununla ilgili çalışmalar yaptık anketler yaptık öğrencilerin çevre, okul, sınıf ortamında neler yapabileceğimizi gösterdik ve bu şekilde öğrencilere gerçekten olumlu baskı yaptığımızı düşünüyoruz. Tabi ki bilim fuarları tarzına da baktığımız zaman aynı şekilde TÜBİTAK’ta bu seneki projelerimiz vardı 25’e yakın projeler ürettik öğrencilerimize ve çoğu şu an TÜBİTAK’ın ana sayfasında yer almaktadır. Aynı şekilde bunun sebebini bir örnekle belirtmeye çalışırsak öğrenciler çözüm odaklı projeler üretmeye çalışmışlardı. Geçen sene bu sene bu mahallede bir tane öğrenci İsmet Ömeroğlu diye bir öğrencimiz elektrik direğinde gelen bir akımından dolayı ölmüştü. Bundan dolayı öğrencilerimiz bununla ilgi bir çalışma yapmışlardı. İşte direğin belli bir boyutuna kadar izole ederek elektriği öğrencileri ya da çocukların bireylerin çekmemesini sağlamak adına böyle bir TÜBİTAK projesi yapıldı ve Türkiye genelinde de çok iyi bir dereceye girerek önemli ölçüde olumlu katkı sağladığını söyleyebiliriz hocam.” şeklinde görüş belirtti.

Görüşme yapılan öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında öğrencilerin TÜBİTAK ve bilim fuarları/şenliklerine yoğun bir şekilde ilgi gösterdiklerini vurgulamışlardır. Öğrenci sürecin içinde aktif bir şekilde yer almaktadır. Hazırlık aşamasından sunum aşamasına kadar daha fazla duyusunu içine kattığı için aktif rol almıştır. Gezi; öğrencide görme, keşfetme, tanıma, bilme vb. duygularını, heyecanlarını diri tutarak merak duygusunun gelişmesini sağlamıştır. Türkmen, (2015)“İlk Okul Öğretmelerinin Sınıf Dışı Ortamlardaki Fen Öğretimine Bakış Açıları” adlı çalışmasıyla öğretmenlerin alan gezilerinin öğrencilerinin öğrenmelerini etkileme derecelerine yönelik tutumlarını ölçmeye çalıştığı bu çalışmayla da örtüştüğü görülmüştür. Katılımcı öğretmenlere göre özellikle il dışına yapılan Kocaeli, Muğla, Çanakkale gezileri öğrencilerdeki merak duygusunu geliştirmiş olup kendi tarihine

olan merakını da artırmıştır. Ayrıca önemli gün ve haftalar için hazırlanan panoların ve görsel köşelerin de çok ilgi gördüklerini ifade etmişlerdir.

4.7. “Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz ?” sorusu ile ilgili görüşler.

Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz? sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan cevaplar, frekans ve yüzdelik dilimlerinin dağılımı tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4. 7. “Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz ?” sorusu ile ilgili görüşler.

Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz?	f	%
Öğretmen görüşleri		
Okullarda informal öğrenme ortamları oluşturulmalı (koridor, sos.bil.ders.)	11	20.68
MEM’ den gezi ve gözlemler konusunda gerekli izinler kolaylaştırılmalı	9	16.92
MEM ya da valilik kolaylık sağlamalı	9	16.92
Geziler yapılmalı, TÜBİTAK bilim fuarları (tarihi, coğrafi)	8	15.04
MEM ‘in gezi ve gözlemler konusunda ulaşım ile ilgili desteklerinin sağlanması	4	7.52
Okul bahçeleri informal öğrenme alanına uygun hazırlanmalı	4	7.52
Öğretmenlerin kişisel anlamda geliştirilmeli	4	7.52
Ders saati artırılması lazım	2	3.76
İnformal öğrenmeyle ilgili kurum kurulmalı	2	3.76
Toplam	53	100

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi görüşmeye katılan katılımcıların 11’i (% 20.68) okullarda informal öğrenme ortamları oluşturulmalı, 9’u (% 16.92) MEM ve Valilik gezi, gözlem konusunda gerekli izinler kolaylık sağlamalı görüşünü belirtmişlerdir. Öğretmenlerden 8’i (%15.04) geziler yapılmalı, bilim fuarları hazırlanmalı, 4’ü (% 7.52) MEM okullara gerekli araç desteği sağlamalıdır düşüncesini dile getirmiştir. Yine öğretmenlerden 4’ü okul bahçelerinin informal öğrenme alanına uygun

hazırlanmalı ve öğretmenlerin alanlarında kendilerini geliştirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca katılımcılardan 2'si ders saatinin artırılması ve informal öğrenmeyle ilgili bir birimin oluşturulması gerektiği dile getirilmiştir.

Konu ile ilgili olarak (G37) “Neler öneriyorum özellikle bu konu üzerinde biraz daha hani inşallah sizin tezinizle karar alıcıların dikkatini çeker onlarda buna daha fazla önem verirler ve bununla ilgili az öncede söylemiştim üniversiteler olsun biz öğretmenler olsun biraz daha üzerinde dururuz, özellikle imkanlar dahilinde biraz da imkanların daha da arttırılması hani laboratuvar benzeri ortamlar veya bir koridor giydirmesi olur kapı giydirmesi olur veya bir gezinin bir etkinliğin biraz daha basite indirgenmesi en azından bu sorumluluğun tamamen öğretmene bırakılmaması yani şunu söyleyeyim okul idareleri dahil bütün sorumluluk öğretmen de bu bir öğretmen için ağır 40 tane çocuğun sorumluluğun almak sınıflarımız maalesef kalabalık oluyor öğrencinin sorumluluğunu tek başına almak büyük bir sıkıntı çünkü bazen yetişemeyebiliyorsun iyi niyetli olsanız dahi yetişemiyor olabiliyorsunuz bu yüzden hani illerdeki ilçelerdeki okullarda ki yöneticilerin eğitimcilerin bu işi biraz daha öğretmende yürütmesi gerekiyor sadece kağıt üzerinde değil de gerçek mana da da sahada olunması gerekiyor çünkü öğrenci bunu gördüğünde yani TÜBİTAK'a gerek kalmadan her ay bir bilim şenliği olacak ilçede bir ilde düşünün yani ilin yöneticisi orada öğretmeni orada bu zaman ayrılabilir hobi gibi bir şey çok basit bir şey hani insanlar bir gününü öğrencilerin öğrenmesi için ayırabilir kalıcı bir öğrenmeyi sağlayacaktır. Bu öğrenmede kesinlikle üretime dair bir eğitim önünü açacaktır aksi takdirde sadece öğretmene bırakılarak informal eğitim olmaz sadece eğitim bilimleri içinde bir konu geçiş konusu hatta bazen hocalar belki üzerinde bile durmuyor informal eğitimi tanım yapıp geçiyor bu sadece tanıma sığdırılabilecek bir konu değil, eğer gerçekten kalıcı bir eğitim kalıcı bir öğrenme istiyorsa kesinlikle şeker fabrikası gezilebilir belki o gün bir sürü öğrencinin kafasında mühendislik mesleği oluşacak belki bir sürü öğrencinin kafasında arkeolog olmak oluşacak gözlemlerle belki TÜBİTAK bilim fuarında bir sürü öğrencimizin kafasında bilim insanı olmak olacak çünkü görecektir üretimin tadını görecektir bir fabrikanın işleyişini görecektir veya konu mesleğe gelmişken bunu da söyleyebiliriz çocuklarımız meslekleri tanımıyor. Informal eğitim sayesinde örneğin çocuk ben doktor olmak istiyorum diyor ama hastanın şartlarını bilmiyor biz maalesef sosyal medya veya medyadan gördüğümüz şekillerle

objelerle mesleği kafamızda oluşturuyoruz ama bir hastaneye gittiğinde gerçek şartları görecektir bir adliyeye gittiğinde gerçek şartları görecektir kendinse uyup uymadığını belki görecektir informal eğitim meslek seçiminde de bence faydalı olacak dediğim gibi bu işi herkesin üstelenmesi gerekiyor herkesin buna sahip çıkması gerekiyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

(G23)“Şimdi Sosyal Bilgiler dersinde aslında bizim çok fazla gereksiz konularımız var. Yani eğitimde örneğin beşinci sınıflarda son düzenlenen kitapta özellikle çok gereksiz konular var örnek vereyim bir iki tanesi soyut olayların yer alması soyut olayların fazla yer alması öğrenci anlam veremiyor ikinci bir şey ise Sosyal Bilgiler dersini sanki böyle gelişmiş güzel hazırlanmış bir kitap karşınıza çıkıyor. Mesela internet sitesinin dört beş tane haber yapıyorlar mesela direkt kitaba direkt oradan alıntıyı bire bir uygulanmış mesela işte bilmem hangi köyden hangi çiftçinin başarısı şeklinde bir plan yapmış proje yapmış kendisine bu tür haberlerin çok fazla yer alması en büyük sıkıntılarımızdan biri. Bunlar olmasaydı bunların yerinde daha çok informal eğitime yönelik mesela nasıl diyeyim bir köy ziyareti olabilir yani öğrenci tarlayı direk birebir görebilirdi ya da işte farklı tarihi ziyaretleri mesela bir İshak Paşa Sarayını anlatırken yakın çevrede mesela işte anlatırken İshak Paşa Sarayı dünyada ilk defa kalorifer sistemini uygulamış bir yer diyoruz; hani öğrenci bunu anlatıp bunu hayal etmesini sağlamak yerine bunu doğrudan orda bire bir göstersek ömür boyunca unutulmaz yani çok da kolay olur, hem eğlenceli olur yani bu tür ortamların oluşabilmesi önemli. Sosyal bilgiler dersi beşlerde üç saat var normalde bu üç saatin aslında 2+1 şeklinde uygulanıyor aslında üç saatin bir haftada tek seferde uygulanması daha önemli ya bu tür gezilere götürülmesi ya da onun dışında ne bileyim bir düğünü anlatırken yada işte bir kına gecesini anlatırken öğrencinin doğrudan o olayın içinde yer alması bizim için önemli. Ya da biz daha önce birkaç öğrencimizi götürmüştük mesela mahkeme salonlarında adalet nasıl oluyor şeklinde öğrencimizi doğrudan oraya götürmüştük mahkeme salonuna götürüp olayı izlemeniz ya da bu çok da etkili hukuk la ilgili çok da etkili oldu öğrenci ileride isterse savcımı olmak istiyor ya da avukat mı olmak bunu doğrudan görüyor ve çok da hevesleniyor ya da bir hastane ortamında meslek seçmelerinde çok çok etkili oluyor yani bu tür ortamların sağlanması lazım. Bu informalden çıkıp direkt planlı bir şekilde yapılması gerekiyor; yani Sosyal Bilgiler dersini anlatmaktan ziyade direkt uygulama kısmına getirmemiz

bizim için daha önemli üniversite ortamına götürüp eğitim hayatını gösterebilirsiniz yada işte tarlaya götürüp orda hayatın nasıl yapıldığını yani mesela biz işte anlatıyoruz yani iklimleri işte karasal iklim şöyle olur Akdeniz iklimi şöyle olur direkt bu tür yerlere götürüp doğrudan karasal iklimin meyvelerini yani nelerin yetiştirdiğini doğrudan görebiliyoruz, iklim şartlarını daha farklı şekilde gösterebiliyoruz ya da bir ovayı bir yeri anlatırken dağ plato ve benzeri yerleri çevremiz bunun için çok çok müsait ortam oluşturursa yani bu tür yerlere götürüp doğrudan dağ, ova, bayır vb. şeyleri doğrudan gösterebiliriz. Öğrenci artık bunun tanımını yapmaktan ziyade direkt doğrudan öğrenebiliyor bunları bizim için aslında bu tür ortamların oluşması tabi bunları oluşturmak baya bir zordur ülkemizde özellikle öğrenci nüfusunun çok olması yasal prosedür özellikle biraz zor olması her öğretmen işte bu bütün koşulları göz önüne alıp da bu sorumluluğu almak istemiyor yani ben kendimde şahsen bu tür sorumlulukları almak istemem, neden yasal prosedür zor bir öğrencinin başına her hangi bir şey geldiğinde ilk sorumlu kişi öğretmen olur doğal olarak da biraz sıkıntılar yaşıyor yani mesela Avrupa da mesela şöyle şeyler var okulların kendi şeyleri planlı gezileri oluyor özellikle Almanya da mesela yıl sonu her yıl bir ülkeyi ziyaret etme şeklinde okulların kendi projeleri var İngiltere ye Fransa ya öğrenci gönderiyor sene sonu ziyaretlerinde tabi bizim bu şartlar maalesef çok geri kalmışız o konuda o şartlar biraz eksik bizde tabi köy ortamlarındayken bunlar olabiliyor köyden mesela öğrencileri başka bir köye götürüp ziyaret ettirebiliyoruz onlar çok varda tabi şehir ortamında bu biraz zor oluyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

(G25) *“Zaten soruların genelinden de az çok bahsettik hem Sosyal Bilgiler dersin gereği hem de dersin özelliğinden dolayı dersin Sosyal Bilgiler dersin özellikleri olarak sınıf dışı etkinliklerle desteklenmesinin şart olduğu hatta zaruri bir durum. Bu bağlamda dersin büyük bir kısmını hatta sınıf dışı etkinlikleri desteklenmesi gerektiğine inanıyorum neler yapılabilir Sosyal Bilgiler dersi o kadar aslında sınıf içi o kadar alakalı olamayan ders ki konularına baktığımız zaman tamamen aslında sınıf dışındaki yaşantıları içeren bir derstir. Ki zaten çevremizle Sosyal Bilgiler dersinin içerdiği konular çevrede bizim günlük hayatta yaşadığımız çevreyi kapsadığı için biz öğrencileri ne yapacağız? Bu sınıf dışındaki ortamlarla yüzleştireceğiz muhatap edeceğiz bir araya getireceğiz ki öğrenci en azından bilgiyi sorduğu nefes aldığı ortamda öğrenecek daha birebir daha doğal yaşantılara tanık olsun bu öğrenciye*

daha çok büyük bir katkı sağlayacak düşünüyorum, neler önerilebilir? İşte etkinliklerin çoğunu sınıf dışında yapabiliriz; mesela Sosyal Bilgiler dersinde özellikle bir her okulda okul koridorlarında bir sosyal gazetesi olabilir veya bu şekilde yerleştirebilir öğrenciler güncel konuları getirip buralarda bu güncel konuları okulda da paylaşıp onun dışında konunun özelliğine veya kazanımının konunun özelliğine veya kazanım özelliğine göre öğrenciler dışarıya çıkartılabilir okul bahçesinde çıkartılabilir okul bahçesinin çeşitli etkinlikler yapılarak her konu desteklenmelidir. Örneğin bir savaş konusu dışarıdan işlenebilir; mesela bir kaleyi anlatıyoruz bu kale işte okul bahçesinde öğrenciler tarafında işte çevredeki malzemelerle bir kere yapılabilir işte bu kalenin savunması yapılabilir o sınıf ortamında bizim anlattığımız kale çok soyut kalır ve çoğu öğrenci maalesef anlamadan geçebilir veya özellikle tarih ve coğrafya konularında sık sık geziler yapılabilir, müze varsa müzeyle desteklenmelidir. Hatta öğrenciler tarafından dışarıdan getirilen veya işte çevreden getirilen Sosyal Bilgiler dersini destekleyici malzemelerini toplandığı getirildiği okulda bir sınıfta bir efendime söyleyeyim bir coğrafya müzesi bir tarih müzesi veya bir Sosyal Bilgiler müzesi de olabilir yani sosyal faaliyetlerin tanıtım sembolize eden çeşitli araç gereçlerin konulduğu bir Sosyal Bilgiler müzesi de olabilir. Sosyal bilgiler laboratuvarı da olabilir; efendime söyleyeyim okul koridorları çok aktif bir şekilde kullanılabilir öğrenciler tarafından veya sınıfta yapılan çalışmalarla dışarıda tanıtılabilir tiyatro yapılabilir skeçler düzenlenebilir veya işte efendim kurum tanıtımları yapılabilir ve üniversiteler gezilebilir bu ve bu benzeri fabrikalar efendim şirketler efendime söyleyeyim adalet sarayı vb. kurumlar yerler gezdirilerek öğrencilere birebir yaşantılar sağlanırsa yapılabilir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin anlattıklarından anlaşılabileceği üzere okullarda informal öğrenme ortamlarının oluşturulması (koridor, köşeler vb.) gerektiği, MEM gezi, gözlem konusunda gerekli yasal izinleri zaman kaybına uğratmayacak şekilde kolaylaştırması ve gezi gözlem hususunda valilik ile birlikte gerekli araç tahsisinin yapılması gerektiği dile getirilmiştir. Yine öğrencilerin birincil elden yaşantılar kazanması için gezilerin ve bilim fuarlarının sayısının artırılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca okul bahçelerini informal öğrenmeye uygun şekilde hazırlanması, imkanı olmayan öğrencilerin bu alanda olumlu yaşantılar kazanacağı

vurgulanmıştır. Sosyal bilgiler ders saatinin de yetersiz olduğu dile getirilen bu bulgu ile Akçay'ın (2007) “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmasında ders saatinin az olması etkinlikler için süreyi kısıtlamaktadır. Bakanlık düzeyinde informal öğretimle ilgili bir birimin kurulması, öğretmen, veli ve öğrencilerin bilgilendirilmesi, öğretmenlerin kullanabileceği alanla ilgili kişisel gelişimlerine katkı sağlaması gerektiği düşüncesi dile getirmişlerdir.

4.8. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Sorulara Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre sorulara verdikleri yanıtlar aşağıdaki başlıklarda tablolştırılarak sunulmuştur.

4.8.1.İnformal Öğrenmeden Kıdem Yılına Göre Ne Anlaşıldığı ile İlgili Bulgular

“İnformal öğrenme denilince ne anlıyorsunuz?” sorusuna kıdem yılına göre verilen cevaplar ile bu cevapların frekans analizleri Tablo 4.8’de sunulmuştur:

Tablo 4. 8. İnformal Öğrenme ile İlgili Ne Anlaşıldığı

Kıdem Yılına Göre Öğretmen Görüşleri	1-5 yıl		6-10 yıl		11-15 yıl		15 yıl ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Plansız ve programsız olarak gerçekleşen öğrenmelerdir	6	31.5	4	21.05	5	26.31	4	21.05	19	100
Sınıf dışı yapılan etkinlikleri kapsayan öğrenmelerdir.	3	23.07	4	30.76	2	15.38	4	30.76	13	100
Okul dışında gerçekleşen etkinlikleri kapsayan öğrenmelerdir	3	37.5	2	25	1	12.5	1	12.5	8	100

Tablodaki verilerin incelenmesi sonucunda 1-5 yıl arasında görev yapan öğretmenlerin % 31.5’inin informal öğrenmeden plansız ve programsız gerçekleşen

öğrenmeyi, % 23'ünün sınıf dışı etkinlikleri, % 35'inin okul dışında gerçekleşen öğrenmeleri hatırladıkları sonucuna ulaşılmıştır. 6-10 yıl arasında görev yapan öğretmenlerin ise % 21.5'inin informal öğrenmeden plansız ve programsız gerçekleşen öğrenmeyi, % 23'ünün sınıf dışı etkinlikleri, % 35'inin okul dışında gerçekleşen öğrenmeleri; görev süresi 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerin % 21.5'inin informal öğrenmeden plansız ve programsız gerçekleşen öğrenmeyi, % 23'ünün sınıf dışı etkinlikleri, % 35'inin okul dışında gerçekleşen öğrenmeleri düşündükleri tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca, 15 yıl ve üstünde görev yapan öğretmenlerin % 21.5'inin informal öğrenmeden plansız ve programsız gerçekleşen öğrenmeyi, % 23'ünün sınıf dışı etkinlikleri, % 35'inin okul dışında gerçekleşen öğrenmeleri düşündükleri de belirlenmiştir. Bu verilerden hareketle kıdem yılı değişkenine göre öğretmenlerin tümünün benzer düşüncede olduğu dile getirilebilir.

Kıdem yılı 1-5 olan öğretmenlerden biri *“İnformal öğrenme yani plansız belli bir öğretim programına dahil edilmeyen evde, okul koridorlarında, sokaklarda, çarşıda pazarda gerçekleşen öğrenmedir.”* ifadesini, kıdem yılı 6-10 yıl arasında olan öğretmenlerden (G25) *“Çocuğun herhangi bir yerde herhangi bir konuda herhangi bir zamanda belli bir planın olmadığı belli bir öğreticinin olmadığı şekilde öğrenmesi informal öğrenmedir.”*cümlesini, kıdem yılı 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerden (G14) *“İnformal öğrenme denilince genellikle düzenli olmayan okul ortamında olmayan kişinin ailesi ile veya çevresiyle iletişimi sayesinde oluşmuş öğrenme şeklidir.”* görüşünü, görev yılı 15 yıl üstü olan bir öğretmen ise (G19) *“Formal olmayan doğal ortamda kendiliğinden gerçekleşen bir eğitim türüdür. Herhangi bir plan ve program yoktur; davranış değişikliği kendiliğinden oluşur, yaşantılar içerisinde gerçekleşir.”* fikrini“İnformal öğrenme denilince ne anlıyorsunuz?” sorusuna ilişkin olarak dile getirmişlerdir.

4.8.2.İnformal Öğrenmeden Kıdem Yılına Göre Ne Anlaşıldığı ile İlgili Bulgular

“Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız informal öğrenme ortamları hangileridir?” sorusuna kıdem yılına göre verilen cevaplar ile bu cevapların frekans analizleri Tablo 4.9’da sunulmuştur.

Tablo 4.9. Sosyal bilgiler dersinde kullanılan informal öğrenme ortamları

Öğretmen Görüşleri	1-5		6-10		11-15		15 ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okul koridorları (panolar, kapı giydirmeler vb.)	6	25	6	25	6	25	6	25	24	100
STK ve resmi kurum ziyaretleri ile geziler	4	22.22	3	16.66	5	27.77	6	33.33	18	100
Sınıf dışı ortamlar	5	33.33	3	20	2	13.33	5	33.33	15	100
Bilim fuarları ve TÜBİTAK	1	14.28	2	28.57	1	14.28	3	42.85	7	100
Evde kullanılan teknolojik araçlardan faydalanma							1	100	1	100

Tablodaki verilerin incelenmesi sonucunda informal öğrenme ortamları denildiğinde 1-5 yıl arasında görev yapan öğretmenlerin % 25’inin okul koridorlarındaki panoları gibi ortamları, % 22’sinin STK ve resmi kurum ziyaretleri ile gezileri, % 33’ünün sınıf dışı ortamları, %14’ünün bilim fuarlarını; 6-10 yıl arasında görev yapan öğretmenlerin yine % 25’inin okul koridorlarındaki panoları gibi ortamları, % 16.6’sının STK ve resmi kurum ziyaretleri ile gezileri, % 20’sinin sınıf dışı ortamları, % 28’isinin ise bilim fuarlarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Tablolardaki veriler incelenmeye devam edildiğinde aynı soruya ilişkin olarak 11-15 yıl arasında görev yapan öğretmenlerin % 25’inin okul koridorlarındaki panoları gibi ortamları, % 27’sinin STK ve resmi kurum ziyaretleri ile gezileri, % 13’ünün sınıf dışı ortamları, %14’ünün bilim fuarlarını; 15 yıl üstü görev süresine sahip öğretmenlerin % 25’inin okul koridorlarındaki panoları gibi ortamları, % 33’ünün STK ve resmi kurum ziyaretleri ile gezileri, % 33’ünün sınıf dışı ortamları, %42’sini bilim fuarlarını hatırladıkları ortaya çıkmıştır. Tüm bulgular bir arada

dikkate alındığında informal öğrenme ortamı olarak en çok okul koridorlarının kullanıldığı ifade edilebilir. Kıdem yılına göre konuya ilişkin öğretmen görüşleri aşağıdadır:

Mesleki Kıdem Süresi 6 – 10 Yıl Arasında Olanlar

(G2) “Koridorlar panolar tarih şeritlerimiz mesela sınıftaki tarih şeritlerimizi buralardan çevremizde örnek veriyoruz.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 11 – 15 Yıl Arasında Olanlar

(G11) “Okul merdivenlerini kullanıyorum. Önemli tarihleri önemli yerleri gösteren yazıların kişiler halinde bulunduğu merdivenler hazırlıyorum. Onun her içinde okul koridorlarında panolar hazırlayarak o günün ya da o haftanın kazanımlarını öğrencilere ders dışında öğrenebilecekleri ortamlar hazırlamaya çalışıyorum ya da okul bahçesinde eğer kazanım dahilinde bir konu varsa okulun bahçesinde işleyeceksem okulun bahçesine çıkarıp orada çocukları ders dışında öğrenmeye devam ettirmeye çalışırım.” şeklinde görüş belirtmiştir

Mesleki Kıdem Süresi 15 Yıl Üstü Olanlar

(G34) “Bahçe okul bahçesi koridorlar öğretmenler odası kantin gibi yerler.” şeklinde görüş belirtmiştir.

4.8.3. Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamları Kullanılırken Karşılaşılan Sorunlar

“Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız?” sorusuna kıdem yılına göre verilen cevaplar ile bu cevapların frekans analizleri Tablo 4.10’da sunulmuştur.

Tablo 4. 10: İnfomal Öğrenme Ortamları Kullanılırken Karşılaşılan Sorunlar

Kıdem Yılına Göre Öğretmen Görüşleri	1-5		6-10		11-15		15 ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İzinler	8	30.7	4	15.3	6	23	8	30.7	26	100
Okulların yeterli bütçeye sahip olmaması	4	33	3	25	2	16	3	25	12	100
Ulaşımla ilgili sıkıntıların yaşanması	3	37.5	2	25	1	12.5	2	25	8	100
Ders saatinin yetersizliği	3	75	1	25					4	100
Olumsuz iklim koşulları	1	33.3			1	33.3	1	33.3	3	100
Arkadaş ortamının olumsuz etkisi	1	33.3	1	33.3	1	33.3			3	100
Yeterli materyal imkanlarının olmaması					1	50	1	50	2	100
Ailelerin güvenlik ile ilgili endişeleri	1	50	1	50					2	100
Öğretmenlerin çevre ile ilgili bilgi ve deneyim eksikliği	2	100							1	100
Okulların fiziki alt yapısının yetersiz olması			1	50	1	50			1	100

Kıdem yılları dikkate alındığında informal öğrenme ortamları kullanılırken karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak en çok yaşanan sorunun izinler ve okulların yeterli bütçeye sahip olmaması olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle informal öğrenme ile

ilgili olarak 1-5 yıl arasında görev yılına sahip öğretmenlerin % 30.7'si izinler, % 33'ü bütçe; 6-10 yıl arasında görev yılına sahip öğretmenlerin % 15'i izinler, % 25'i bütçe; 11-15 yıl arasında görev yılına sahip öğretmenlerin % 23'ü izinler, % 16'sı bütçe; 15 yıl üstü görev yılına sahip öğretmenlerin % 30.7'si izinler, % 25'i bütçe ile ilgili sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kıdem yılına göre konuya ilişkin öğretmen görüşleri aşağıdadır.

Mesleki Kıdem Süresi 1 – 5 Yıl Arasında Olanlar

(G8) *“Ders sosyal bilgiler dersi benim hani kendim en çok karşılaştığım sorun ders saati çok istiyor bu konuda. Kazanma çok fazla gerçi yeni müfredatta ünite biraz azaltıldı. Fakat yine ders saati informal öğrenmeyi biraz kısıtlıyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 6 – 10 Yıl Arasında Olanlar

(G32) *“Aynı zamanda sınıf dışında öğrencileri çıkarmakta bazen işte problem olabiliyor bunun ile ilgili izin sıkıntımız var okul dışında yani okul kampüsü veya bahçesi dışına çıkarmak içinde yine izin sıkıntısı yaşıyabiliyoruz.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 11 – 15 Yıl Arasında Olanlar

(G22) *“İzin konusu, çünkü il dışına veya merkez dışına çıkıldığı zaman çeşitli izinlerin alınması ki milli eğitim müdürlüğü bunlarla bağlantılı olarak valilik onayı bunlarda sıkıntı yaşıyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 15 Yıl Üstü Olanlar

(G36) *“Birinci derecede aileden kaynaklanan sorunlar var. Öğretmenlerimizden kaynaklanan sorunlar vardır. Örneğin bir çalışma yapıyorsunuz aile karşı çıkıyor. Çocuğunu göndermek istemiyor. Yahut da bakıyorsunuz ekonomik imkânsızlıklar oluyor. Çocukları bir yere götürmek istiyorsunuz araç lazım oluyor karşılama gücünüz yok. Okulunda bütçesi olmadığı için bu tür sıkıntılar tabi ki ister istemez karşımıza çıkıyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

4.8.4. İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasının Sosyal Bilgiler Dersine Katkıları

“İnformal öğrenme ortamlarının kullanılmasını sosyal bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?” sorusuna kıdem yılına göre verilen cevaplar ile bu cevapların frekans analizleri Tablo 4.10’da sunulmuştur:

Tablo 4. 11.İnformal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasının Sosyal Bilgiler Dersine Katkıları

Kıdem Yılına Göre Öğretmen Görüşleri	1-5		6-10		11-15		15 ve üstü		Toplam	
	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
Geziler katkı sağlıyor	3	17.64	5	29.4	6	35.2	3	17.6	1	100
			1		9		4		7	
Yaparak yaşayarak öğrenme ortamları etkili oluyor	4	44.4	2	22.2	2	22.2	1	11.1	9	100
Panolar önemli işleve sahip	1	25	1	25	1	25	1	25	4	100
Okul dışı ortamlarda (sokak, arkadaş v.b.) olumsuz etkileniyor					1	50	1	50	2	100
TÜBİTAK benzeri çalışmaların katkısı fazladır	1	100							1	100

Kıdem yılları dikkate alındığında öğretmenlerin informal öğrenme ortamlarına en çok gezilerin katkısı olduğu düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle gezilerin sosyal bilgiler dersine katkı sunması noktasında 1-5 yıl arasında görev yılına sahip öğretmenlerin % 17.6’sı, 6-10 yıl arasında görev yılına sahip öğretmenlerin % 29’i, 11-15 yıl arasında görev yılına sahip öğretmenlerin % 35’i, 15 yıl üstü görev yılına sahip öğretmenlerin % 17.6’sı görüş belirtmiştir. Kıdem yılına göre konuya ilişkin öğretmen görüşleri aşağıdadır:

Mesleki Kıdem Süresi 1 – 5 Yıl Arasında Olanlar

(G10) “Bu kışın 5. Sınıflarda yeryüzü şekilleri diye bir konu vardı şimdi bunu en iyi şekilde düşündüm hani öğrenci en iyi şekilde bunu nasıl anlayabilir. Hep kış memleketi kar en iyi malzemelerden çocukları bütün sınıfı dışarı çıkardım. Karın

üstünde herkese bir oyun alanı verdim burada yeryüzü şekiller dağ, ova, vadi, plato bunları karın üstünde yaprak ve yaşayarak kendi ovasını kendi vadisini kendisi oluşturdu. Bana göre bu çocuk bunu hiç unutmaz. Yani ne zaman ona vadi sorulduğunda kendi yaptığı o vadi aklına gelecek dağ sorulduğunda kendi yaptığı dağ aklına gelecek. Yani bu açıdan öğretimde en iyi öğrenme alanlarından biri yaşayarak yaparak öğrenmedir diye düşünüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 6 – 10 Yıl Arasında Olanlar

(G23) “Öğrenci yaşantıları tanınması gerekiyor. Biz örneğin sosyal bilgiler dersinde kurumlar adlı bir konumuz var işte bu konuyu biz soyut bir şekilde öğrencilere veriyoruz halbuki kurumları bir hastaneyi posta haneyi bir efendime söyleyeyim işte polis karakolunu ve bir adliyeyi öğrencileri götürüp birebir gezdirmek oradaki çalışanlarla birebir muhatap etmek öğrencilere daha büyük katkı sağlayacaktır.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 11 – 15 Yıl Arasında Olanlar

(G15) “Yağmuru öğrenirken, vadileri, ovaları tepeleri öğrenirken dışarıda bunu gözlemle yapabilmesi derse daha büyük katkı sağlayacaktır çünkü sosyal bilgiler dersi çevreye ilişkili olduğu için öğrenciler derste gördüğünü öğrendiğini dışarıda uygulayabilmekte dışarıda gördüklerini derste daha iyi pekiştirebiliyor veya derse büyük bir katkısının olacağını düşünüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 15 Yıl Üstü Olanlar

(G33) “Öğrenci sınıf ortamı içerisinde, sınıfın içerisindeki kalabalık ortamda o ders süresinde sormadığı şeyleri koridorda olsun bahçede olsun diğer formal alanlarda size söylediği zaman en azından öğreteceğiniz şeyler konusunda çocuğa pekiştireç olur. Çocuğun formal eğitim ortamları dışında da yani öğrenmediği şeyleri pekiştirmesine faydası olduğunu düşünüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

4.8.5. Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasında Öğretmen Yeterlilikleri

“Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarının kullanılmasında öğretmen yeterlilikleriyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusuna kıdem yılına göre verilen cevaplar ile bu cevapların frekans analizleri Tablo 4.12’de sunulmuştur:

Tablo 4. 12. İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanılmasında Öğretmen Yeterlilikleri

Kıdem Yılına Göre Öğretmen Görüşleri	1-5		6-10		11-15		15 ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hizmet içi kursları ve seminerlerdeki içerik yetersiz çeşitli olmadığı için öğretmenler yetersizdir.	3	20	5	33.3	3	20	4	26.6	15	100
Öğretmen kişisel anlamda yetersizdir	1	11.1	2	22.2	2	22.2	3	33.3	9	100
Öğretmen adayları üniversitede aldığı eğitim (okul deneyimi) için yetersizdir.	2	28.57	2	28.57	2	28.57	1	14.28	7	100
MEM yeterli oryantasyonu sağlayamadığı için yetersizdir			1	33.3	1	33.3	1	33.3	3	100
Öğretmenlerimiz yeterli bilgi ve donanıma sahiptir	1	33.3	1	33.3	1	33.3			3	100
Eski mezun ve alan dışından geldikleri için yetersizdir	1	100							1	100

Tablodaki verilerden hareketle, kıdem yılları dikkate alındığında, öğretmenlerin informal öğrenmeye ilişki olarak yetersiz oldukları düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerden kıdem yılı 1-5, 6-10, 11-15 olan 3 öğretmen, sosyal bilgiler öğretmenlerinin informal öğrenme hususunda yeterli olduğunu düşündükleri verisi elde edilmiştir. Farklı kıdem yıllarına sahip diğer öğretmenlerin tümü sosyal bilgiler öğretmenlerinin farklı branşlardan olmaları gibi sebeplerle informal öğrenmede yetersiz kaldıklarını düşündükleri belirlenmiştir. Öğretmen yeterlilikleri ile ilgili olarak kıdem yılına göre öğretmen görüşleri aşağıdadır:

Mesleki Kıdem Süresi 1 – 5 Yıl Arasında Olanlar

(G20) “*informal eğitimle ilgili öğretmeni yeterliliği ileri düzeyde olmadığını söyleyebiliriz. Tabii bunu bence üniversite eğitimine bağlayabiliriz. Üniversitede daha çok teori ile bir şeyler öğretiyor belki fen dışında pratik olarak çok fazla eğitim fakültelerinde veya diğer fakültelerde çok fazla bu anlamda bir şey belki kullanılmıyor. Öğretmende mesleğe geçtiği zaman tabii doğal olarak bunun sıkıntılarını açıkçası yaşıyor.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 6 – 10 Yıl Arasında Olanlar

(G11) “*Öğretmenin yeterli bir bilgiye veya donanımına sahip olması şarttır ama tabi günümüz öğretmenler koşullarına baktığımız zaman bu çok yeterli değildir öğretmen bu konuda gerçekten biraz hizmet içi eğitim ile desteklenerek işte çeşitli eğitimlerden geçilerek informal öğrenme ortamlarını daha iyi kullanabilecek düzeye veya duruma getirilebilir diye düşünüyorum tabi bu konuda öğretmenlerin tamamen iyi bir uygulayıcı olduğunu düşünmüyorum açıkça söylemem gerekiyorsa sınıf içi sınıf dışı etkinliklerin bu şekilde iyi bir bilgi ile donanım ile pekiştirilmesi gerekiyor.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 11 –15 Yıl Arasında Olanlar

(G22) “*Yani yeteri derecede şöyle bir şey söyleyeyim, en azından hizmet içi kurslar seminerlerle öğretmenler bilgilendirilebilir. Yani bu konuda yeteri derecede, yani tabi ki seminerlere gidildiği zaman daha çok arttırılabilir.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 15 Yıl Üstü Olanlar

(G31) “*Kendimiz baz alarak yola çıktığımızda bu konuda tam bilgiye sahip olmadığımızı görüyoruz yani bu konunun özellikle öğretmenlere anlatılması gerekiyor yani bu üniversitede yaşanmadıysa belki bir hizmetçi eğitimle öğretmenleri bilgilendirmesi gerekiyor çünkü çok önemli bir konu çok önemli bir konu. Ama öğretmenlerimiz bu konu hakkında tam bir bilgiye sahip değil veya işin mevzuatını işin*

yapısını tam olarak bilmedikleri için insan da açıkçası bilmediğinden çekinir bilmedikleri için yani görmemezlikten geliyoruz.” şeklinde görüş belirtmiştir.

4.8.6. Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamlarına Öğrencilerin İlgi Gösterip Göstermediği

“Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusuna kıdem yılına göre verilen cevaplar ile bu cevapların frekans analizleri Tablo 4.13’te sunulmuştur:

Tablo 4. 13. Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamlarına Öğrencilerin İlgi Gösterip Göstermediği

Kıdem Yılına Göre Öğretmen Görüşleri	1-5		6-10		11-15		15 ve üstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
TÜBİTAK ve bilim fuarlarına ilgi gösteriyor	8	40	4	20	4	20	4	20	20	100
Gezilere ilgi gösteriyor	4	28.5	4	28.5	3	21.4	3	21.4	14	100
Panolara, koridorlara ilgi gösteriyor	1	16.6	2	33.3	1	16.6	2	33.3	6	100

Tablodaki verilerden hareketle, kıdem yılları dikkate alındığında, öğretmenlerin öğrencilerin en çok bilim fuarlarına ilgi gösterdiği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerden kıdem yılı 1-5 olanların % 40’ı, 6-10 olanların % 20’si, 11-15 olanların % 20’si, 15 yıl üstünde görev süresi olanların % 20’si öğrencilerin bilim fuarlarına ilgi gösterdiği düşüncesinde olduğu verisine ulaşılmıştır. İnfomal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediği ile ilgili olarak kıdem yılına göre öğretmen görüşleri aşağıdadır:

Mesleki Kıdem Süresi 1 – 5 Yıl Arasında Olanlar

(G27) “İlgi gösterirler TUBİTAK fuarını biz bu sene yaptık. Ben çokta katkısı gördüm. Öğrenciler gerçekten hani bizzat katıldıklarını materyalleri kendi yaptıklarını çok güzel şeyler ürettiklerini gözümüzle gördük.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 6 – 10 Yıl Arasında Olanlar

(G4) “Şimdi informal öğrenmede öğrenciyi dışarı çıkarmak yada farklı etkinliklerle öğrenci bayılıyor tabiri caizse çok aşırı seviyor derse karşı ilgisi de aşırı derecede artıyor öğrenme isteği %100 e çıkıyor neredeyse öğrenci zaten sınıf ortamında her hafta 30 saat boyunca sınıf ortamında sıkılıyor yeterince yani bu tür sosyal bilgiler dersinde bu tür şeyleri uyguladığımız da öğrenci her hafta artık sosyal bilgiler dersini dört gözle bekler oluyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 11 – 15 Yıl Arasında Olanlar

(G18) “Evet gezidede aslında buna şahit olduk. Kesinlikle buna şahit olduk, ki hala söylüyorlar. Kalıcı hale geldi informal eğitimin geldiği nokta informal eğitimin öğrencinin zihninde yapmış olduğu en büyük zenginlik bilgi kalıcı hale geldi diyor. Bunu altının çiziyorum kesinlikle. Bilgi öğrencinin zihninde artık unutulmayacak bir yer alıyor. Öğrencinin işte zihin kütüphanesini ciddi anlamda artık bir temel eser olarak yer almaktadır ve unutulmuyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 15 Yıl Üstü Olanlar

(G19) “Tabii bu basit bir örnek vereyim okulda mesela fen bilgisi ya da okulun genelinde düzenlenen bir bilim fuarına hiç beklemediğim sosyal bilgiler dersinde de bile 10 tane bilim projesi çıktı veya fen bilgisi dersinde 10 a yakın proje çıktı bir sürü ders hiç beklenmedik yani çocuğun niye çünkü ilgisini çekiyor sınıf ortamında değil de bir sergi ortamında bir müze ortamında bir salon ortamında öğrendiklerini sergileyebiliyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

4.8.7. Kıdem Yılına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde İnfomal Öğrenme Ortamlarıyla Öneriler

“Sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz?” sorusuna kıdem yılına göre verilen cevaplar ile bu cevapların frekans analizleri Tablo 4.14’te sunulmuştur:

Tablo 4. 14. Kıdem Yılına Göre Öneriler

Kıdem Yılına Göre Öğretmen Görüşleri	1-5	6-10	11-15	15 ve üstü	Toplam

	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okullarda informal öğrenme ortamları oluşturulmalı	4	36.36	2	18.1	3	27.27	2	18.18	11	100
MEM'den gezi ve gözlemler konusunda gerekli İzinler kolaylaştırılmalı	1	11.1	3	33.3	2	22.22	3	33.3	9	100
MEM ya da valilik kolaylık sağlamalı	3	33.3	2	22.2	3	33.3	1	11.1	9	100
Geziler yapılmalı, TÜBİTAK bilim fuarları (tarihi, coğrafi)	2	25	2	25	2	25	2	25	8	100
MEM 'in gezi ve gözlemler konusunda ulaşım ile ilgili desteklerinin sağlanması	1	25	1	25	1	25	1	25	4	100
Okul bahçeleri informal öğrenme alanına uygun hazırlanmalı	1	12.5	1	12.5	1	12.5	1	12.5	4	100
Öğretmenlerin kişisel anlamda geliştirilmeli	1	25	2	50	1	25			4	100
Ders saati artırılması lazım	1	50			1	50			2	100
İnformal öğrenmeyle ilgili kurum kurulmalı					1	50	1	50	2	100

Tablodaki verilerden hareketle, kıdem yılları dikkate alındığında, öğretmenlerin informal öğrenme ile ilgili olarak birçok öneride bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin “Okullarda informal öğrenme ortamları oluşturulmalı.” önerisini öğretmenlerden kıdem yılı 1-5 olanların % 36’sı, 6-10 olanların %18’i, 11-15 olanların % 27’si, 15 yıl üstünde görev süresi olanların % 18’i dile getirmiştir. İnfomal öğrenme ortamları ile ilgili kıdem yılına göre öğretmen önerilerine ilişkin örnek ifadeler aşağıdadır:

Mesleki Kıdem Süresi 1 – 5 Yıl Arasında Olanlar

(G10) “Daha çok çevre gezileri düzenlenebilir. Coğrafi tanıtım açısından coğrafya dersi için tarih içinde tarih işte medreseler olur, saray atıyorum bir medrese camide bunun içine dahil gezilebilir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 6 – 10 Yıl Arasında Olanlar

(G25) “TÜBİTAK fuarları olabilir bunun dışında öğrenciler örneğin çeşitli kurumlara götürmek o kurumların yapısı işleyişi hakkında bilgi verebilir gözlem yapabilir okul bahçesinde yada sokak da mahallede bu şekilde kazanımlarla ilgili informal öğrenme ortamı oluşturulabilir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 11 – 15 Yıl Arasında Olanlar

(G15) “Okullar arası diyaloglar, iletişim öğrencilerin bu etkinliğe katılabilmesi için gezi gözlem yapılacak yerlerin ayrılması, oluşturulması mekânların oluşturulabilmesi veya arşivlerin gözlenmesi laboratuvar ortamı varsa görebilmesi gibi yerler, sosyal etkinlik konusunda sosyal bilgiler dersinde verimli olur.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Mesleki Kıdem Süresi 15 Yıl Üstü Olanlar

(G34) “informal öğrenme ortamıyla ilgili bir kurul oluşturmak lazım ondan sonra özellikle bu ekip tarafından sürekli projeler geliştirmeli öğrencilerin o etkinliklere katılmaları gerekiyor bir de o etkinliklerin yapılabilmesi için belli bir bütçenin olması lazım. Bu bütçenin de oluşabilmesi için bir sponsor bulunabilir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnfomal Öğrenme Ortamlarının Kullanımıyla İlgili Görüşlerinin İncelenmesi (Ağrı İli Örneği), adlı araştırmanın sonuçlarına yer verilerek sonuçlarla ilgili birtakım önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuçlar ve Öneriler

Bu öneminden dolayı infomal öğrenme ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada “İnfomal öğrenme denilince ne anlıyorsunuz?” sorusu ile ilgili olarak öğretmenlerin 19’unun (% 47.5) infomal öğrenmeyi plansız ve programsız olarak gerçekleştiren öğrenmeler, 13’ünün (% 32.5) sınıf dışı etkinlikler, 8’inin (% 20) okul dışında gerçekleşen etkinlikler şeklinde algıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin infomal öğrenmeyi sınıf dışında yapılan plansız etkinlikler olarak gördüğü dile getirilebilir.

Çalışmanın “Sosyal Bilgiler dersinde kullandığınız infomal öğrenme ortamları hangileridir?” sorusu ile ilgili olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin 24’ünün (%36.72) okul koridorlarındaki panolar gibi fiziksel ortamları, 15’inin (%22.95) sınıf dışı ortamları, 1’inin evde kullanılan teknolojik araçları kullandığı verisi elde edilmiştir. Aynı soru ile ilgili olarak öğretmenlerin 18’inin (%27.54) STK ve resmi kurumlara ziyaretler yaptıkları, doğal ve kültürel geziler düzenledikleri, 7’sinin (%10.71) ise TÜBİTAK vb. kurumların düzenlediği bilim fuarlarına katıldıklarını ifade ettikleri bulgusuna da ulaşılmıştır. Bu verilerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışındaki infomal öğrenme ortamlarını ve araçlarını kullandıkları dile getirilebilir.

Araştırmada “Sosyal Bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız?” sorusu ile ilişkili olarak ise öğretmenlerin 26’sının (%41.86) infomal öğrenme ortamlarını kullanma ile ilgili izinler konusunda sıkıntı yaşadıklarını dile getirmiştir. Atbaşı (2007), “İlköğretim II.Kademe (6.Ve 7. Sınıfta) Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi Ve Öğretiminde Yaşanan Güçlükler” adlı çalışmasında gezi-gözlem ve incelemelere yeterince yer

verilmemesinin sebebi bürokratik engellerin olduğuna vurgu yapılarak sonuç desteklenmiştir.

Araştırma da öğretmenlerin 12'sinin (%19.32) okulların yeterli bütçeye sahip olmadığı, 8'inin (%12.88) ulaşım ile ilgili sıkıntılar yaşandığı, 2'sinin (%3.22) yeterli materyal imkanlarının olmadığına işaret ederken, Er ve Bayındır (2014) "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih Konularının Öğretimine İlişkin Öğretmen Unsuru İle Fiziki Koşullar ve Materyal Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi" adlı çalışmalarında okulların yeteri fiziksel koşulların olmadığına da benzer şekilde vurgu yapmıştır. Öğretmenlerden 4'ünün (%6.44) ders saatinin yetersiz olduğunu dile getirirken benzer bulgulara da Akmeahmetoğlu (2014) "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar" adlı çalışmasında ders saatinin yetersiz geldiğini dile getirmiştir.

Çalışmada öğretmenlerden 1'inin (%1.61) okulların fiziki alt yapısının yetersiz olduğu düşüncesinde oldukları verisine ulaşılmıştır. Çalışmada, ayrıca, öğretmenlerin 3'ünün (%4.83) arkadaş ortamlarının, 3'ünün (%4.83) iklim koşullarının, 2'sinin (%3.22) ailelerin güvenlik ile ilgili endişelerinin, 1'inin (%1.61) öğretmenlerin çevre ile ilgili bilgi ve deneyim eksikliğinin informal öğrenme ile ilgili sorunlar yaşanmasına sebep olduğu fikrinde oldukları sonucuna varılmıştır. Bu verilerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin istemelerine rağmen, resmi prosedürlerin çokluğu gibi bazı sebeplerle, informal öğrenme ortamlarını yeterince kullanamadıkları sonucuna ulaşılabilir.

"İnformal öğrenme ortamlarının kullanılmasının Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz?" sorusuna ilişkin ise öğretmenlerin 17'sinin (%49.98) gezilerin, 9'unun (%26.46) yaparak yaşayarak öğrenme ortamlarının, 4'ünün (%11.76) panoların, 1'inin (%1.94) TÜBİTAK benzeri çalışmaların, 1'nin (%1.94) teknolojik araçları kullanmanın, informal öğrenme noktasında, sosyal bilgiler dersine katkı sağladığı düşüncesinde oldukları belirlenmiştir. Öğretmenlerin 2'si (%5.88) ise okul dışı ortamların (arkadaş vb.) informal öğrenmeyi olumsuz etkilediği fikrinde oldukları sonucuna da ulaşılmıştır. Bu verilerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÜBİTAK sergileri gibi informal öğrenme ortamlarının

yaparak yaşayarak öğrenmeyi sağlayarak derse katkıda bulunduğu düşüncesinde oldukları dile getirilebilir.

Çalışmada “Sosyal Bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarının kullanılmasında öğretmen yeterlilikleriyle ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusuyla ilgili olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin 15’inin (%39.45) hizmet içi kursları ve seminerlerdeki içeriğin yetersiz olması, 7’sinin (%23.67) öğretmenlerin üniversitede aldığı eğitimin yetersiz olması, 9’unun öğretmenin alanında vb. yetersiz olması, 3’ünün (%7.89) Milli Eğitimin yeterli oryantasyonu sağlayamaması, 1’inin (%2.63) öğretmenlerin çok eski mezun olması, kendini geliştirememesi ve alan dışından gelmiş olmasından dolayı sosyal bilgiler öğretmenlerinin informal eğitim konusunda yetersiz oldukları düşüncesinde oldukları verisine ulaşılmıştır. Bu verilerin yanında çalışma grubundaki 3 öğretmen (%7.89), sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterli bilgi ve donanıma sahip oldukları, diğer bir ifadeyle informal öğrenme ortamı ile ilgili yeterli oldukları düşüncesinde oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu verilerden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin, çoğunlukla, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarının kullanılmasında yeterli olmadıkları düşüncesinde oldukları dile getirilebilir.

Araştırmada “Sosyal Bilgiler dersinde informal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediği ile ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusu ile ilgili olarak öğretmenlerin 20’sinin (%50) öğrencilerin bilim fuarlarına, 14’ünün (%35) gezilere, 6’sının (%15) panolara ve koridorlara, ilgi gösterdiği düşüncesinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilerden hareketle öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin informal öğrenme ortamlarına ilgi gösterdiği düşüncesinde oldukları söylenebilir. Özellikle 2017 – 2018 eğitim öğretim yılında il dışına yapılan Muğla, Çanakkale ve Kocaeli gezilerinin öğrenciler üzerinde olumlu yaşantılar gözlemlediklerini dile getirmişlerdir.

5.2. Öneriler

- 1) İnfomal öğrenme sınıf dışı, okul dışı ve plansız, programsız öğrenmeler olduğu için okullar fiziki alt yapısı infomal öğrenmeye uygun şekilde hazırlamalı.
- 2) Okul koridorları, kapılar ve belli köşeler infomal öğrenme alanı olarak oluşturulmalı ve öğrencilerin dikkatini çekebilecek renk, parlaklık, yazının puntosuna dikkat edilerek hazırlanmalı.
- 3) Her okulun STK ve kurum ziyaretlerinin, tanıtımı ve bilgilendirilmesini sağlayacak programların hazırlanması daha uygun olacaktır.
- 4) Milli eğitim müdürlüğü ve valilik gezi-gözlem, inceleme hususunda gerekli bürokratik izinleri kolaylaştırılarak gezinin planladığı tarihte yapılması sağlanmalı ve zaman kaybının önüne geçmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- 5) MEM ve valilik ekonomik açıdan velilerin zorlandığı durumlarda gezi-gözlem, inceleme çalışmalarında okullara ulaşım araçlarını ya da ulaşım maliyetlerini karşılaması için çalışmalar yapılmalıdır.
- 6) TÜBİTAK ve bilim fuarları sadece belli okullar değil de bütün okulların bu çalışmayı yapması için çalışmalar yapılmalı.
- 7) Okul bahçeleri öğrencilerin birincil elden yaşantı kazanacağı şekilde düzenlenmeli. Bu alanlarda yerelden evrensele doğru tarih, coğrafya, ekonomi, vatandaşlık vb. konularda bilgiler sunacak düzeyde çalışmalar yapılmalı.
- 8) Bazı konularda fazla materyal ya da alt yapıya ihtiyaç duyulmayabilir; fakat bu durumda da ders saatinin yetersiz kalmaktadır; onun için ders saatinin artırılması gerekmektedir. Haftalık ya da aylık öğrencinin koridorda, okul bahçesinde zaman geçireceği şekilde hazırlanmalı.
- 9) Bakanlık ya da il milli eğitim müdürlüğü(İMEM) düzeyinde infomal öğrenme birimi kurulmalı. Bu birim yönetici, öğretmen, veli ve öğrenciyi bilgilendirecek yapıda olmalıdır. Ayrıca yıl içersinde yapılacak çalışmalar planlanmalı ona uygun izin, ulaşım vb. işlemlerin zamanında tamamlanması için çalışmalar koordine edilmelidir.

10) Hizmet içi kursları ve seminerler informal eğitimi de içine alacak şekilde yapılmalı, içerik zenginleştirilmelidir. Böylece öğretmenin alan bilgisi olmak üzere birçok disipline ait bilgiyi kullanması mümkün olacaktır.

11) MEM yeni atanmış ya da tayini çıkmış öğretmenin eğitim-öğretim yapacağı il, ilçe, belde, köy ayırımı yapılmaksızın yaşacağı coğrafyaya ait geziler düzenlemeli, oryantasyonu sağlamalı ve öğretmene birincil elden veri sunmalıdır.



KAYNAKÇA

- Akyüz, Y.(1996). Türk Eğitim Tarihi, İstanbul.
- Akçay,N. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, c.6, S.22, ss.46-73.
- Akmehmetoğlu, H. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar (Kastamonu Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu
- Altuntaş, S. (2007). Eğitimin Temel Kavramları, Ankara
- Aşılıoğlu,B. (2010).Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar.Mehmet Arslan (Ed).Öğretim Yöntem ve İlkeleri (ss 9-16) Anı Yayıncılık, Ankara
- Atbaşı ,C.(2007). *İlköğretim II.Kademe (6. ve 7. Sınıfta) Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi Ve Öğretiminde Yaşanan Güçlükler (Aksaray Örneği)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya
- Aytaç, K.(1972). Avrupa Eğitim Tarih, Ankara.
- Büyükkarcı, S. (2003). İstanbul Ermeni Okulları, Dizgi Ofset, Konya
- Başaran,Z. (2006). *Demokratik Yaşamın Gelişmesinde Sosyal Bilgiler Dersinin Rolü Ve Önemi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Çavuş, R. Umdü Topsakal, Ü. Ve Öztuna Kaplan, A. (2013). *İnformal Öğrenme Ortamlarının Çevre Bilinci Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Kocaeli Bilgievleri Örneği*. Pegem eğitim ve öğretim dergisi, c.3, S.1 ss.15-26

- Çengelci,T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Öğrenmeye İlişkin Görüşleri. Kuram ve uygulamada eğitim bilimleri, S.13, ss.23-41
- Doğanay, A. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Öztürk,C. Dilek, D. (Ed.), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Erden M. (Tarihsiz). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Akım Yayınları, Ankara.
- Er, A.R. ve Bayındır, N. (2014). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Tarih Konularının Öğretimine İlişkin Öğretmen Unsuru İle Fiziki Koşullar Ve Materyal Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi, Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi. S.1, ss.88-103.
- Fettahoğlu, B. (2011). *7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi Nitel Bir Çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Fidan, N. ve Erden, M. (2001). Eğitime Giriş, Akım Yayınları İstanbul,,
- Günindi, Y. (2005). *Kullanılan Yöntem ve Araç-Gereçlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenmesine Etkileri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Konya.
- Gürbüz, N. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliklerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum
- Kale, M. (2017). Eğitimin Temel Kavramları, Pegem Yayıncılık, Ankara
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişim.G.Ü, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 30, S. 2 S. 663-672, Ankara
- Kara, E. (2010). Fen Ve Teknoloji Eğitiminde İnfomal Bilimsel Liderlik.
- Karasar, N. (2004). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara : Nobel Basımevi.
- Keskin, S. Kaplan, E. (2012). Sosyal Bilgiler Ve Tarih Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Oyuncak Müzeleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. C.11, s.41, ss.95-115.

- Koçak,R.(2001) Temel Kavramlar Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler. Behçet Oral (Ed).Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları (ss 3-10) Pegem Yayıncılık, Ankara
- Kozoner, Ç. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerindeki Demokrasi Konularına Yönelik Görüşleri (Gazi Üniversitesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Köstüklü N. (1999). Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, Konya.
- Kramer, S.(1995) Tarih Sümerler’de Başlar, Çeviren: M. İlmiye Çığ, Ankara
- Kuş, E. (2003). Nitel- Nicel Araştırma Teknikleri. Ankara : Anı Yayıncılık
- Küçükahmet, L. (2003) Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, 13. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Malkoç, S. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Durumlarının Kullanılma Durumları*, Anadolu Üniversitesi , Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir
- MEB, (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6–7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım), Meb Yay, Ankara
- MEB, Tebligler Dergisi, (1998) S.2487, Nisan.
- MEB, Yetiştirici Ve Tamamlayıcı Sınıflar Kurs Yönergesi, Tebliğler Dergisi Ocak 1994/2398, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/23980.html>
- Öztürk C. Dilek D. (2003) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem Yayıncılık Ankara
- Öztürk, C. ve Diğerleri;(2006) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Yapılandırmacı Bir Yaklaşım, Pegem A Yayıncılık, Ankara
- Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler :Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış.Cemil Öztürk (Ed.)Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (ss23-24) Pegem Yayıncılık, Ankara

- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış,(3, Baskı), Pegem Akademi Yayınları, Ankara
- Polat, F. (20016). *İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler Ve Karşılaştıkları Sorunlar-Afyon İli Örneği*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Sagay, N. (2007). *İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretimi: Problemler-Öneriler*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sencer, Y. ve Y, Irmak. (1984). Toplum Bilimlerinde Yöntem. İstanbul : Say Kitap Pazarlama
- Sönmez, V. (1998) Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, Meb. Yayını,İstanbul
- Sönmez, V. (2000). Sosyal Bilgiler Öğretimi Ve Öğretmen Kılavuzu, Ankara: Anı Yayınları
- Sözer, E. (1998) Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgilerin Öğretimi, Anadolu Üniversitesi Yayınları Eskişehir
- Şimşek, H. Ve Yıldırım, A. (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Tatar, N. Ve Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve Teknoloji Dersi Öğretmenlerinin Okul Dışı Eğitime Yönelik Görüşleri. İlköğretim Online, 11 (4), 883-896
- Türkmen, H. (2015). İlkokul Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Ortamlardaki Fen Öğretimine Bakış Açıları. Journal Of European Education c.5, S.2. ss.47-55
- Türkmen, H. (2010). İnformal (Sınıf Dışı) Fen Eğitime Tarihsel Bakış Ve Eğitimimize Entegrasyonu.Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, c.03, S 39, ss.46-59.
- Yavuz, M. ve Balkan Kıyıcı, F. (2012). İnformal Öğrenme Ortamlarının İlköğretim Öğrencilerinin Fene Karşı Kaygı Düzeylerinin Değişmesine Ve Akademik

Başarılarına Etkisi: Hayvanat Bahçesi Örneği. Online Eğitimde Yeni
Ufuklar Dergisi. c.2, S.4. ss.21-33

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilgilerde Nitel Araştırma Yöntemleri,
Ankara: Seçkin Yayınevi



EKLER

EK-1

GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

SORU 1: İnfomal öğrenme denilince ne anlıyorsunuz?

- () Plansız ve programsız olarak gerçekleşen öğrenmelerdir.
- () Sınıf dışı yapılan etkinlikleri kapsayan öğrenmelerdir.
- () Okul dışında gerçekleşen etkinlikleri kapsayan öğrenmelerdir.

SORU 2: Sosyal Bilgiler dersinde kullandığınız infomal öğrenme ortamları hangileridir?

- () Okul koridorları (panolar, kapı giydirmeler vb.)
- () STK ve resmi kurum ziyaretleri ile geziler
- () Sınıf dışı ortamlar
- () Bilim fuarları ve TÜBİTAK
- () Evde kullanılan teknolojik araçlardan faydalanma

SORU 3: Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız ?

- () İzinler
- () Okulların yeterli bütçeye sahip olmaması
- () Ulaşım ile ilgili sıkıntıların yaşanması
- () Yeterli materyal imkanlarının olmaması
- () Ailelerin güvenlik ile ilgili endişeleri
- () Olumsuz iklim koşulları
- () Öğretmenlerin çevre ile ilgili bilgi ve deneyim eksikliği
- () Ders saatinin yetersizliği
- () Arkadaş ortamının olumsuz etkisi

() Okulların fiziki alt yapısının yetersiz olması

SORU 4: İnfomal öğrenme ortamlarının kullanılmasını sosyal bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz ?

() Geziler hususunda çok önemli

() Panolar

() TÜBİTAK benzeri çalışmaların katkısı fazladır

() Teknolojik araçları kullanmak

() Okul dışı ortamlarda(sokak, arkadaş v.b.) olumsuz etkileniyor

() Yaparak yaşayarak öğrenme ortamları etkili oluyor

SORU 5: Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarının kullanılmasında öğretmen yeterlilikleriyle ilgili neler düşünüyorsunuz ?

() Öğretmen kişisel anlamda yetersizdir

() Öğretmen adayı üniversitede aldığı eğitim (okul deneyimi) az olduğu için yetersizdir

() Hizmet içi kursları ve seminerlerdeki içerik çeşitlendirilse öğretmen yeterliliği artar

() MEM yeterli oryantasyonu sağlayamadığı için yetersizdir

() Öğretmenlerimiz yeterli bilgi ve donanıma sahiptir

() Eski mezun ve alan dışından geldikleri için yetersizdir

SORU 6: Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz ?

() Gezilere çok fazla ilgi gösteriyor

() TÜBİTAK ve bilim fuarlarına ilgi gösteriyor

() Panolara, koridorlara ilgi gösteriyor

SORU 7: Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz ?

- () Okullarda informal öğrenme ortamları oluşturulmalı(koridor, sos.bil.ders.)
- () MEM' den gezi ve gözlemler konusunda gerekli İzinler kolaylaştırılmalı
- () MEM ya da vaililik kolaylık sağlamalı
- () Geziler yapılmalı, TÜBİTAK VE BİLİM fuarları(tarihi, coğrafi)
- () Okul bahçeleri informal öğrenme alanına uygun hazırlanmalı
- () Mem 'in gezi ve gözlemler konusunda ulaşım ile ilgili desteklerinin sağlanması
- () Öğretmenlerin kişisel anlamda geliştirilmeli
- () İnformal öğrenmeyle ilgili kurum kurulmalı
- () Ders saati artırılması lazım

GÖRÜŞME SORULARI

- 1-) İnfomal öğrenme denilince ne anlıyorsunuz?
- 2-) Sosyal bilgiler dersinde kullandığınız infomal öğrenme ortamları hangileridir?
- 3-) Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar var mı, açıklayınız?
- 4-) İnfomal öğrenme ortamlarının kullanılmasını Sosyal Bilgiler dersine katkıları hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 5-) Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarının kullanılmasında öğretmen yeterlilikleriyle ilgili neler düşünüyorsunuz?
- 6-) Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarına öğrencilerin ilgi gösterip göstermediğiyle ilgili neler düşünüyorsunuz?
- 7-) Sosyal bilgiler dersinde infomal öğrenme ortamlarıyla ilgili neler öneriyorsunuz?

EK-3**GÖRÜŞME TAKVİMİ**

ÖĞRETMENLER	GÖRÜŞME SAATİ	TARİH
G1	Başlama saati: 09:15, Bitiş saati:09:30	12.06.2018
G2	Başlama saati:09.40, Bitiş saati: 10.01	19.06.2018
G3	Başlama saati: 10.26, Bitiş saati:10.36	19.06.2018
G4	Başlama saati:11.58, Bitiş saati: 12.10	12.06.2018
G5	Başlama saati:09.41, Bitiş saati:09:55	19.06.2018
G6	Başlama saati:10.11, Bitiş saati:10:23	12.06.2018
G7	Başlama saati:12.08 ,Bitiş saati: 12: 19	13.06.2018
G8	Başlama saati:11:00, Bitiş saati: 11:17	21.06.2018
G9	Başlama saati:15.01, Bitiş saati:15.17	13.06.2018
G10	Başlama saati: 09:10, Bitiş saati: 09:20	14.06.2018

G11	Başlama saati: 09.41, Bitiş saati:09:58	14.06.2018
G12	Başlama saati: 10.09, Bitiş saati :10:19	21.06.2018
G13	Başlama saati: 09.27, Bitiş saati: 09:39	21.06.2018
G14	Başlama saati:09:12, Bitiş saati:09:20	20.06.2018
G15	Başlama saati:10.02Bitiş saati: 10:15	14.06.2018
G16	Başlama saati:09:50, Bitiş saati: 10:02	18.06.2018
G17	Başlama saati:14:00, Bitiş saati:14:12	19.06.2018
G18	Başlama saati: 14:35, Bitiş saati: 14:43	22.06.2018
G19	Başlama saati:10:24, Bitiş saati:10:38	20.06.2018
G20	Başlama saati:11:38, Bitiş saati: 11:52	18.06.2018
G21	Başlama saati: 16:31, Bitiş saati: 16:42	16.06.2018
G22	Başlama saati: 15.37, Bitiş saati:15:48	22.06.2018

G23	Başlama saati: 12:12, Bitiş saati: 12.31	18.06.2018
G24	Başlama saati: 11:20, Bitiş saati :11:34	22.06.2018
G25	Başlama saati:11:08, Bitiş saati:11:18	22.06.2018
G26	Başlama saati: 11:53, Bitiş saati: 12:03	22.062018
G27	Başlama saati:09:44, Bitiş saati:09:54	20.06.2018
G28	Başlama saati:10:02, Bitiş saati:10:14	19.06.2018
G29	Başlama saati:11:05, Bitiş saati:11:19	19.06.2018
G30	Başlama saati:09:52, Bitiş saati:10:02	20.06.2018
G31	Başlama saati:12:02, Bitiş saati:12:21	20.06.2018
G32	Başlama saati:11:12, Bitiş saati: 12:12	06.06.2018
G33	Başlama saati:15:03, Bitiş saati: 15:14	19.06.2018
G34	Başlama saati:16:30, Bitiş saati:16:40	19.06.2018

G35	Başlama saati:10:10, Bitiş saati:10:18	22.06.2018
G36	Başlama saati:12:03, Bitiş saati:12:14	21.06.2018
G37	Başlama saati:10:32, Bitiş saati:10:45	18.06.2018
G38	Başlama saati:10:51, Bitiş saati:11:05	18.06.2018
G39	Başlama saati:12:00, Bitiş saati:12:12	19.06.2018
G40	Başlama saati:11:40, Bitiş saati:11:52	20.06.2018

EK-4

GÖRÜŞME FORMU

Araştırma konusu: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnfomal Öğrenme Ortetmlarının Kullanımı İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi (Ağrı İli Örneği)

Araştırma

Okulu.....Görüşmeci.....

Tarih.....Görüşülenin: Adı Soyadı.....Saatler:

Başlama:..... Bitiş:..... Cinsiyeti.....Mesleki

Deneyim:.....

Merhaba yukarda belirtmiş olduğum konu ile ilgili bir araştıırma yapıyorum. Araştırma konusundan da anlaşılacağı üzere görüşlerinize başvurmak istiyorum; çünkü araştırma konusunda geçen dersin uygulayıcıları sizlersiniz ve sizin düşünceleriniz bu çalışmanın temelini oluşturacaktır. Bu çalışmanın sonuçları infomal öğrenme ortamlarıyla ilgili öğretmenlerimizin karşılaştıkları problemlere dikkat çekmek ve çeşitli çözüm önerileri geliştirmek adına öğretmenlerimize katkı sağlayacağını ümit ediyorum. Görüşmemiz yaklaşık 30 dakika sürecektir. Görüşme izninizle kayıt cihazıyla kayıt altına alınacaktır. Söyleyecekleriniz gizli tutulacak, araştırmam dışında hiçbir yerde kullanılmayacak ve adınız hiçbir şekilde çalışmaya yansıtılmayacaktır. Bana zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Eğer izniniz varsa sorulara başlamak istiyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Fatih ÇAÇAN
Doğum Yeri Ve Tarihi	Eleşkirt – 1980
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	2000 – 2004 Atatürk Üniversitesi Ağrı Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Y.Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı 2019
Bildiği Yabancı Diller	Temel Seviye İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurular	Özel eğitim kurumları 2004 -
İletişim	
E-Posta Adresi	fatihcacan04@hotmail.com
Tarih	